

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

27^e JAARGANG

WOENSDAG 16 DECEMBER 1942

No. 1404

N.V.
Stoomvaart-Mij. „Nederland”
Amsterdam

N.V.
Rotterdamsche Lloyd
Rotterdam

SMIT
SLIKKERVEER

DYNAMO'S
MOTOREN
APPARATEN
INSTALLATIES

**Productie en prijs-
vorming op de
Engelsche markt
van Nederland-
sche, Deensche
en koloniale boter**
door

Dr. H. J. FRIETEMA

22ste Publicatie van het
Nederl. Economisch Instituut

Prijs f 3.15* (Prijs voor donateurs
en leden v. h. N.E.I. f 2.25)

Verkrijgbaar in den boekhandel
Uitgave:

De Erven F. Bohn N.V., - Haarlem

Wie van de leden of abonné's
heeft voor de redactie
ter overname:

No. 497 van 8 Juli 1925

Redactie
Economisch-Statistische Berichten

Wat is de

HOLLERITH Boekhoud- en Statistiek-DIENST

Deze dienst vormt een afdeling van ons bedrijf, die over een uitgebreide, moderne WATSON Machine Installatie (HOLLERITH Systeem) beschikt, alsmede over een staf van deskundig bedienend personeel, om **alle administratieve werkzaamheden en statistieken**, tegen een redelijk tarief, feilloos en snel volgens het HOLLERITH Systeem uit te voeren.

Vraagt nadere inlichtingen aan de:

WATSON BEDRIJFSMACHINE MAATSCHAPPIJ N.V.
HOOFDVERTEGENWOORDIGING VOOR NEDERLAND DER
INTERNATIONAL BUSINESS MACHINES CORPORATION te
NEW-YORK.

Frederiksplein 34, Amsterdam C — Telef. 33656-31856

R. Mees & Zoonen

Ao. 1730

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM
AMSTERDAM (Ass.)
's- GRAVENHAGE
DELFT — SCHIEDAM
VLAARDINGEN

BEHANDELING VAN ALLE

BANKZAKEN

BEZORGING VAN ALLE

ASSURANTIËN

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

68 KANTOREN IN NEDERLAND

Onze kluisen bieden een

VEILIGE BERGPLAATS

voor Uw papieren en voorwerpen van waarde

Dr. J. R. A. Buning:

De beleggingen der bijzondere spaarbanken in Nederland

Publicatie No. 32
van het Nederlandsch Economisch Instituut

Prijs f 3.65*

(voor donateurs en leden van het N.E.I. f 2.75)

Verkrijgbaar in den boekhandel

UITGAVE: DE ERVEN F. BOHN N.V., HAARLEM

ABONNEERT U OP

DE ECONOMIST

ORGAAN VAN HET NED. ECONOMISCH INSTITUUT

Onder redactie van:

Th. Ligthart, Ch. Raaijmakers,
C. A. Verrijn Stuart, G. M. Verrijn Stuart,
F. de Vries.

De Economist verschijnt den
15den van elke maand. De
prijs voor den jaargang be-
draagt f 12.00* voor 't binnenl.,
franco p. p. f 13.40*; voor stu-
denten f 10.50*, franco p. p.
f 11.30*; f 13.50 voor het bul-
tenland, bij vooruitbetaling.

Met 1942 begon de één-en-negen-
tigste jaargang:

*Proefnummer gratis op
aanvraag verkrijgbaar!*

Abonnementen worden ook door den boekhandel aangenomen.

UITGAAF VAN DE ERVEN F. BOHN N.V.
HAARLEM — POSTGIRO 5403

*Ter vervanging van haar door brand verloren gegane voorraad nummers van
Economisch-Statistische Berichten en Economisch-Statistisch Maandbericht
van den jaargang 1940, zou de redactie het zeer op prijs stellen, indien de
lezers, die hun exemplaren kunnen missen, deze aan haar zouden willen afstaan.*

Derde Gewijzigde Druk

van

Egalisatiefondsen en Monetaire Poli- tiek in Engeland, Nederland en de Vereenigde Staten

door

Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk

30ste Publicatie van het Neder-
landsch Economisch Instituut.

Prijs f 2.10*

(Prijs voor donateurs en leden
van het N. E. I. f 1.50)

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave: De Erven

F. BOHN N.V., HAARLEM

De Scheepsbouw- nijverheid in Nederland

door

Ir. J. W. BONEBAKKER

PRIJS f 1.55*
Publicatie no. 16 van het
Nederlandsch Econom.
Instituut

Donateurs en leden **f 1.10**

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave van

De Erven F. Bohn N.V. - Haarlem

TINRESTRICTIE EN TINPRIJS

door **M. J. Schut**

31ste Publicatie van het Neder-
landsch Economisch Instituut.

Prijs f 1.55*

(Prijs voor donateurs en leden
van het N.E.I. f 1.10)

Verkrijgbaar i. d. boekhandel

UITGAVE:

De Erven F. Bohn N.V., Haarlem

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

27^E JAARGANG

WOENSDAG 16 DECEMBER 1942

No. 1404

HOOFDREDACTEUR:

M. F. J. Cool (Rotterdam).

PLAATSVERVANGEND HOOFDREDACTEUR:

H. W. Lambers (Rotterdam).

Redactie en administratie: Pieter de Hoochweg 122, R'dam-W.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,85* per jaar. Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Advertenties voorpagina f 0,28 per mm. Andere pagina's f 0,22 per mm. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

INHOUD:

Blz.

Het twaalfde jaarverslag van de „B.I.B.” door Prof. Dr. G. M. Verrijn Stuart.....	566
Bescherming van den Intellectueelen Eigendom door Dr. J. C. van Leeuwen.....	570
Balansen en beleggingen der Nederlandsche levensverzekeringmaatschappijen in 1941 door J. C. Brezet	572
Overheidsmaatregelen op economisch gebied.....	575
Maandcijfers.	
Maandcijfers en weekcijfers betreffende den economischen toestand van Nederland.....	576
Statistieken.	
Wisselkoersen — Stand van 's Rijks Kas — Weekstaat van De Nederlandsche Bank.....	577

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt staat natuurlijk nog onder den invloed van de consolidatie-operatie. De eerste weekstaat van De Nederlandsche Bank, verschenen na de storting op de nieuwe leening, heeft duidelijk aangetoond, dat de markt op ruime schaal een beroep heeft moeten doen op de hulp van de centrale bank, zoowel door herdiscontingering als door beleening. Wat door herdiscontingering naar de markt is toegevoerd, is definitief aan haar middelen toegevoegd, maar wat de beleeningen betreft: de druk daarvan op de markt zal blijven aanhouden, totdat het laatste gedeelte is afgelost. Totdat zulks is geschied, zal de geldmarkt krap blijven. De middelen, waaruit de markt zal moeten putten om de beleeningen af te lossen, zijn tweërlei: aflossing van vervallend schatkistpapier en toeneming van de buitenlandsche wisselportefeuille van De Nederlandsche Bank. Waarbij dan natuurlijk als negatieve factor werkt de toeneming van den biljettenomloop. Deze laatste is ter gelegenheid van de storting op de nieuwe leening slechts uiterst weinig ingekrompen, en er is geen aanleiding om aan te nemen, dat de tendens tot voortdurende stijging, die feitelijk al sinds het begin van den oorlog aanhoudt, zou worden onderbroken.

De jongste weekstaat van De Nederlandsche Bank, de tweede sinds de storting op de consolidatieleening, vertoont de volgende interessante verschuivingen:

De principieel belangrijkste mutatie is de toeneming van het direct ondergebrachte schatkistpapier met f 31 miljoen, die men als tegenhanger kan beschouwen van de daling der beleeningen met ca. f 26 miljoen; de toeneming der binnenlandsche wisselportefeuille is f 6 miljoen minder dan de stijging van het direct ondergebrachte schatkistpapier; een gevolg van het feit, dat door derden geherdisconteerd papier is vervallen.

De obligatiemarkt heeft deze week niet veel verandering te zien gegeven. De nieuwe leening, die in het begin van de verslagweek een reactie vertoonde, is daarna weer wat aangetrokken en sluit per saldo slechts een fractie beneden het slot van de vorige week. Hetzelfde geldt voor de 3½ pCt. leening 1941. De 3—3½ pCt. leening 1938 heeft zich wat beter gehouden en is per saldo ongeveer 5/16 pCt. opgelopen. Ook de leening 1937 is eenigszins gestegen. De omzetten zijn op de obligatiemarkt geleidelijk ingekrompen, maar er blijft goede vraag bestaan. De bij de uitgifte van de 3½ pCt. leening 1941 opgedane ervaring, dat de scherpste reactie pas intrad na den stortingsdatum, heeft zich dit keer niet herhaald. Integendeel van den beginne af aan is het aanbod goed opgenomen.

De aandelenmarkt heeft de terugslag ondervonden van de reactie, die aandelen Philips ondergingen. Op de beide eerste dagen, dat de handel was toegestaan, was de daling nog uiterst gering, maar sindsdien trad een belangrijke reactie in, die den koers tot 262 bracht (na bijna 330 voor het bombardement), waarna weer een herstel intrad tot 275. Verschillende aandelen namen de beweging van Philips over, hoewel natuurlijk in veel geringeren omvang. Aan het einde van de week echter waren bijv. aandelen Leverbros alweer vrijwel tot het peil van de vorige week gestegen. Aangeboden bleven aandelen van scheepsbouwbedrijven en metaalverwerkende ondernemingen.

De overzeesche aandelenmarkt bleef als gevolg van den koersstop vrijwel dood, terwijl ook in die fondsen uit deze groep, welke niet onder koerscontrole staan, na de snelle stijging van de week een lichte reactie intrad.

HET TWAALFDE JAARVERSLAG VAN DE „B.I.B.”

Het verslag, dat over het twaalfde boekjaar van de „B.I.B.” werd uitgebracht, ontleent evenmin als zijn voorganger zijn bijzondere beteekenis aan dat deel ervan, dat aan de zaken van de bank zelve werd gewijd. Reeds meermalen¹⁾ hebben wij in deze kolommen opgemerkt, dat de omstandigheden, waaronder de „B.I.B.” moet werken, niet van dien aard zijn, dat haar voornaamste doelstelling, de bevordering van de samenwerking tusschen de centrale banken, in meer dan minimale mate kan worden verwezenlijkt.

Met betrekking tot het bedrijf van de „B.I.B.” kunnen wij met enkele korte opmerkingen volstaan. Onderstaande staat van balanscijfers, aangevuld met de gegevens van een recenten maandstaat, toont, dat in den omvang van de zaken der „B.I.B.” weinig verandering is ingetreden.

miljoen Zw. frs. moest ruim 2½ miljoen worden geput uit de dividendreserve, die daardoor van ruim 4,2 tot ruim 1,6 miljoen Zw. frs. is gedaald. Handhaving van het dividend zal dus, als de omstandigheden zich niet wijzigen, het volgend jaar vermoedelijk niet mogelijk zijn. Op de deposito's op langen termijn, die aanspraak op een aandeel in de winst geven, kon ook dit jaar niets worden uitgekeerd. Rooskleurig zijn de winstkansen der bank niet; zoo goed als het bedrijf der „B.I.B.” er uit een oogpunt van liquiditeit en, zij het wellicht in iets mindere mate, ook van soliditeit uitziet, zoo mager is de rentabiliteit.

* *

Veel belangrijker dan de beschouwingen over het bedrijf van de bank zelve, is ook dit jaar weer het economisch en finantieel wereldoverzicht, dat men in het verslag aantreft en waarvan de eer, naar men mag aannemen, voor een groot deel toekomt aan den Economischen Adviseur der bank, Dr. Per Jacobsson. Niet minder dan 231 van de 242

STAAT I.

Activa (in 1000 Zw. goud frs. en in procenten van het balanstotaal).

Datum.	Goud, kas en tegoed bij banken.		Callgelden.		Herdiscontabel papier.				Andere uitzettingen.						Andere activa.		Balans-totaal.
					Handels- en bankaccept.		Schatkist-papier.		tot 3 mnd.		3—6 mnd.		6 maanden en langer.				1000
	1000 Zw. frs.	%	1000 Zw. frs.	%	1000 Zw. frs.	%	1000 Zw. frs.	%	1000 Zw. frs.	%	1000 Zw. frs.	%	1000 Zw. frs.	%	1000 Zw. frs.	%	Zw. frs.
31. III. 1931	7.239	0,4	186.281	9,8	471.424	24,8	138.103	7,3	850.694	44,7	12.788	0,7	222.652	11,7	11.967	0,6	1.901.149
31. III. 1938	43.081	6,7	15.795	2,5	126.779	19,7	102.832	16,0	198.122	30,8	65.575	10,2	90.686	14,0	1.161	0,1	644.031
31. III. 1939	62.358	10,3	32.728	5,4	142.177	23,4	74.740	12,3	159.072	26,2	63.897	10,5	68.525	11,4	3.026	0,5	606.523
31. III. 1940	65.384	13,9	16.258	3,5	93.511	19,9	68.412	14,6	17.371	3,7	206.639 *)		25,9	2.357	0,5	469.932	
31. III. 1941	81.081	16,4	16.168	3,3	111.630	22,5	29.622	6,0	21.538	4,3	233.443 *)		47,0	2.346	0,5	495.828	
31. III. 1942	75.045	15,8	16.341	3,4	114.159	24,0	29.887	6,3	21.069	4,4	219.963 *)		46,7	184	0,0	476.646	
30. IX. 1942	101.608	21,2	15.644	3,3	111.066	23,1	30.420	6,3	103.154	21,5	59.159	12,3	59.057	12,3	39	0,0	480.148

¹⁾ Waarvan Overheidspapier 84.809, en Spoorwegwissels, wissels van Postbedrijven, andere wissels en uitzettingen 121.830. *) Idem resp. 75.753 en 157.690. ²⁾ Idem resp. 74.465 en 145.498.

Passiva (in 1000 Zw. goud frs. en in procenten van het balanstotaal).

Datum.	Kapitaal (gestort).		Reserves.		Lang loopende deposito's.						Dad. oprv.b. gelden en deposito's t. 6 m.						Andere passiva.	
					Reparatie-annuïteiten.		Duitsche regeering.		Fransche regeering.		Circ. banken v. eigen rek.		Idem v. derk. van derk.		Andere.			
	1000 Zw. frs.	%	1000 Zw. frs.	%	1000 Zw. frs.	%	1000 Zw. frs.	%	1000 Zw. frs.	%	1000 Zw. frs.	%	1000 Zw. frs.	%	1000 Zw. frs.	%	1000 Zw. frs.	%
31. III. 1931	103.188	5,4	—	—	154.874	8,2	77.437	4,1	68.880	3,6	811.807	42,7	653.175	34,4	14.021	0,7	17.786	0,9
31. III. 1938	125.000	19,4	23.184	3,6	153.126	23,3	76.563	11,9	29.547	4,5	188.810 ¹⁾	29,4	3.308	0,5	2.192	0,4	42.301	6,5
31. III. 1939	125.000	20,6	24.271	4,0	153.126	25,3	76.563	12,6	25.468	4,2	153.180 ¹⁾	25,3	1.823	0,3	4.438	0,7	42.654	7,0
31. III. 1940	125.000	26,6	25.093	5,3	153.050	32,6	76.625	16,3	—	—	44.942 ²⁾	9,6	1.645	0,4	1.140	0,2	42.537	9,0
31. III. 1941	125.000	25,2	25.529	5,2	152.606	30,8	76.303	15,4	—	—	79.432 ²⁾	13,7	1.679	0,3	1.181	0,2	44.098	8,9
31. III. 1942	125.000	26,2	23.323	4,9	152.606	32,0	76.303	16,0	—	—	46.368 ²⁾	9,7	1.267	0,3	4.566	1,0	42.026	8,8
30. IX. 1942	125.000	26,0	21.009	4,4	152.667	31,8	76.334	15,9	—	—	49.296 ²⁾	10,2	1.267	0,3	5.671	1,2	48.903	10,2

¹⁾ Inclusief gouddepôts van centrale banken.

De „B.I.B.” kon haar liquiditeit op bevredigende wijze handhaven. Op een enkele uitzondering na, werd de aan de bank verschuldigde rente behoorlijk voldaan. De uitzondering betrof een rentebedrag van circa 1 miljoen Zw. frs. per jaar, het laatst betaald in October 1941, terwijl bij het uitbrengen van het verslag over verdere betalingen werd onderhandeld. Het bedrijf bleef over het geheel echter de minst belangrijk. Kenschetsend voor den toestand is de uiterst geringe omvang van de bedragen, welke de centrale banken voor eigen rekening bij de „B.I.B.” aanhouden: laatstelijk ruim 15 miljoen Zw. frs. op gewone rekening en ruim 33 miljoen aan gouddepôts. Teekend is ook het volgende zinnetje: „Als Verbindungsstelle zwischen den Zentralbanken zur Erleichterung des zwischenstaatlichen Handels wurde die Bank kaum noch in Anspruch genommen; dieser Zweig ihrer Tätigkeit wird durch eine begrenzte Zahl von Geschäften mit zwei neutralen Zentralbanken nur gerade am Leben erhalten”.

Met de rentabiliteit van het bedrijf ziet het er niet gunstig uit. Wel werd wederom een dividend van 6 pCt. uitgekeerd, maar van het daartoe benodigde bedrag van 7½

¹⁾ Zie laatstelijk ons artikel in „E.-S.B.” van 15 October 1941.

bladzijden (wij citeren de Duitse uitgave) zijn in het verslag aan algemeene beschouwingen gewijd. Het is uiteraard ondoenlijk om het vele materiaal, dat in het verslag is verwerkt, te dezer plaatse uitvoerig te bespreken. Wij bepalen ons tot enkele grepen daaruit en bevelen voor het overige het verslag zelf aan alle belangstellenden met warmte ter lezing aan.

In beschouwingen over geldwezen en internationale plaats in. Dit was begrijpelijk in den tijd, waarin het goud nog een echte geldstandaard was. Dit was het geval, zoolang niet alleen het fiduciaire geld inwisselbaar was in een vast quantum goud per eenheid, doch tevens — en dat is het voornaamste — de hoeveelheid goud bij de centrale bank beslissend was voor den omvang der totale geldcirculatie. Zoo was de toestand onder de werking van den zgn. automatische gouden standaard, een stelsel, dat slechts zelden zuiver verwezenlijkt was, maar dat toch in een aantal landen in de periode, voorafgaande aan den vorigen wereldoorlog, tamelijk wel werd benaderd.

Na den eersten wereldoorlog is het met de positie van het goud bergafwaarts gegaan. Na de groote inflatie-

periode volgde weliswaar een vrij algemeene terugkeer tot het goud als standaardmetaal, maar in de meeste gevallen was het niet een automatische, doch een „managed” gouden standaard, die werd ingevoerd, waarbij de waarde van het in belangrijke mate op fiduciaire basis berustende geld, en daardoor ook die van het goud, waarmede de verschillende geldeenheden in vast verband waren gebracht, afhankelijk werd van de geldpolitiek der toonaangevende landen in de wereld. Dit stelsel kon zich handhaven, zoolang de internationale conjunctuur zich door een hausse kenmerkte, maar het ging ten gronde aan de groote deflatie der dertiger jaren, na welke het goud nimmer meer tot een werkelijk internationaal aanvaarden standaard werd uitgekozen. Het edele metaal deed zijn diensten als internationaal betaalmiddel en trad inzonderheid in perioden van kapitaalvlucht op den voorgrond, maar maatstaf voor den omvang der geldvoorziening, zooals het dat vroeger geweest was, is het niet weer geworden.

Door den huidige oorlog is de rol van het goud nog verder beperkt. Wij verwachten niet, dat na dezen oorlog allerwegen een goudloos geldstelsel zal worden ingevoerd. Het goud is er nu eenmaal en het kan in een aantal gevallen, zoolang het tenminste in de voornaamste landen tot een min of meer vasten prijs door de centrale banken wordt ge- en verkocht, nuttige diensten bewijzen ter uitschakeling van koersrisico's in het internationale betalingsverkeer. Maar dat men ooit weer, na zooveel ingrijpen in het economisch leven in het algemeen en in het geldverkeer in het bijzonder, het goud tot den automatisch te volgen maatstaf voor de geldcirculatie zal maken, schijnt ons uitgesloten.

In deze omstandigheden is de vraag, hoeveel goud er in de wereld wordt geproduceerd, aanmerkelijk minder belangrijk dan vroeger. Daarbij komt, dat in dezen tijd van totalen oorlog de landen waarlijk aan andere zaken behoefte hebben dan aan goud. Teekenend is in dit verband een begin November uit Amerika ontvangen bericht, dat de goudproductie aldaar drastisch is ingekrompen om arbeiders vrij te krijgen voor het delven van andere metalen. De oorlogsomstandigheden waren trouwens voor de goudproductie niet gunstig, omdat de prijs van goud in de landen, die het opkopen, stabiel wordt gehouden, terwijl de productiekosten stijgen. ²⁾ Reeds om deze reden was, evenals in den vorigen wereldoorlog, een afnemering der goudproductie te verwachten.

Onderstaande staat geeft een denkbeeld van de ontwikkeling der goudproductie tot en met 1941. In dat jaar was de toeneming, voorzoover men uit de ten deele geschatte cijfers kan nagaan, gering. Vermoedelijk is thans aan de stijging een einde gekomen.

STAAT II.

Wereld-goudproductie.

(jaarlijksche ramingen in duizenden ounces fijn).

	Zd.-Afrika	Ver. Staten ¹⁾	Canada	Rusland ²⁾	Andere landen	Totaal	Waarde van totale wereldproductie in mill. dollars ³⁾
1929	10.412	2.208	1.928	707	3.937	19.192	672
1932	11.559	2.449	3.044	1.938	5.264	24.254	849
1938	12.161	5.089	4.725	4.750	10.313	37.038	1.296
1939	12.822	5.611	5.095	4.500	10.955	38.983	1.364
1940	14.047	5.920	5.311	4.000	11.431	40.700	1.425
1941	14.405	5.982	5.328	?	?) ?	?) 41.000	1.435

¹⁾ Inclusief Philippijnen.²⁾ Geschatte cijfers.³⁾ Huidige dollars: 1 ounce = \$ 35.—⁴⁾ De desbetreffende opgave in het verslag is zeer onvolledig.

Dat het goud als gevolg van de internationale credietverhoudingen zeer ongelijkmatig over de verschillende

⁵⁾ Op dit bekende feit is terecht nog eens gewezen door A. A. van Sandick in „De Economist”, November 1942, blz. 598 e.v.

landen is verdeeld, is overbekend. Het verslag der „B.I.B.” geeft een aantal cijfers van de zichtbare goudvoorraden der centrale banken; deze cijfers weerspiegelen slechts een deel van den werkelijken monetair goudvoorraad, aangezien de voorraden der egalisatiefondsen en die der regeeringen er niet in zijn verwerkt; niettemin geven zij eenig inzicht in de verdeling van het goud over de verschillende landen. Wij laten in verkorten vorm den desbetreffenden staat uit het „B.I.B.”-verslag hieronder volgen:

STAAT III.

In millioenen \$ (ad \$ 35 per ons fijn).

Goudvoorraden van .. centrale banken	Einde 1939 ¹⁾	Einde 1940 ²⁾	Toeneming (+) of afnemering (-) in 1940	Einde 1941 ³⁾	Toeneming (+) of afnemering (-) in 1941
Groep 1:					
Ver. Staten ⁴⁾	17.644	21.995	+ 4.351	22.737	+ 742
Zwitserland	549	502	- 47	665	+ 163
Zweden	308	160	- 148	223	+ 63
Ned.-Indië	90	140	+ 50	200	+ 60
Argentinië	466	⁵⁾ 353	- 113	354	+ 1
Totaal (incl. andere landen)	19.474	23.643	+ 4.169	24.752	+ 1.109
Groep 2:					
België ⁶⁾	714	734	+ 20	734	0
Br.-Indië	274	274	0	274	0
Frankrijk ⁷⁾	2.709	2.000	- 709	2.000	0
Totaal (incl. andere landen)	3.998	3.308	- 690	3.308	0
Groep 3:					
Canada	214	⁸⁾ 7	- 207	5	- 2
Zuid-Afrika	249	367	+ 118	362	- 5
Nederland	692	617	- 75	573	- 44
Totaal (incl. andere landen)	1.229	1.060	- 169	1.000	- 60
Alg. totaal	25.500	29.000	+ 3.500	30.000	+ 1.000

¹⁾ Ten deele geschat. ²⁾ Zonder Stabilisatiefonds, in Sept. '41 \$ 24-miljoen (laatste opgave). ³⁾ Sinds Apr. '40 onvolledige gegevens. ⁴⁾ Excl. \$ 17 miljoen bij Schatkist. ⁵⁾ Excl. Stabilisatiefonds, in Mei '39 \$ 477 miljoen (laatste opgave). ⁶⁾ In Mei 1940 werd het goud van de „Bank of Canada” overgedragen aan de „Foreign Exchange Control Board”.

De Vereenigde Staten blijven voor en na de groote verzamelaarsplaats van goud; van de in deze statistiek verwerkte voorraden hadden zij in 1939 69,19 pCt., in 1940 75,84 pCt., in 1941 75,79 pCt. Herstel van het goud als standaard na den oorlog op basis van deze goudverdeling zou niet anders beteekenen dan dat de wereld een dollarstandaard zou krijgen. Of andere landen alsdan bereid zullen zijn de Vereenigde Staten van een belangrijk deel van hun onnoodig goudbezit te ontlasten, dient te worden afgewacht; erg waarschijnlijk lijkt het niet, daar zij ook dan aan heel veel goederen aanmerkelijk meer behoefte zullen hebben dan aan edel metaal.

Hoe ver de verschillende landen zich van den voormaligen gouden standaard hebben verwijderd, blijkt ook uit het overzicht, dat men in het verslag aantreft met betrekking tot de wijziging van de wetgeving op de centrale banken. Een der kenmerkende verschijnselen van den oorlog in vrijwel alle landen is de aanzienlijke vermeerdering van de billettencirculatie. Dit wordt geïllustreerd door de indexcijfers in Staat IV. (Zie blz. 568 bovenaan).

De toeneming der billettencirculatie noopte in een aantal landen tot een wijziging van de bankwet. Om psychologische redenen hield men daarbij veelal vast aan het bestaande systeem van billettenuitgifte, maar in wezen veranderde de toestand geheel, daar niet meer het eertijds geldende stelsel van contingentering van bankpapier of proportionele dekking beslissend was voor den omvang, die de circulatie zou mogen verkrijgen, doch omgekeerd de gestegen omvang der circulatie de oorzaak was van een wijziging der dekkingsbepalingen, die nog slechts

STAAT IV.

Indexcijfers der billettencirculatie.

1929 = 100	Land	1e halfjaar 1939 = 100		
		Einde '39	Einde '40	Einde '41
373	Bulgarije	148	228	471
538	Finland	184	253	334
457	Roemenië	130	172	258
364	Japan	163	205	256
191	Egypte	129	182	247
379	Duitschland	147	174	237
396	Hongarije	113	161	230
394	Frankrijk	127	185	226
241	Canada	122	169	223
361	België	127	158	219
201	Australië	135	156	215
219	Portugal	121	138	213
245	Nederland	112	150	205
229	Denemarken	139	172	195
297	Zweden	139	145	166
244	Ver. Staten	111	127	163
289	Zuid-Afrika	108	131	161
203	Ver. Koninkrijk	112	126	154
234	Zwitserland	119	132	136
144	Argentinië	102	109	124

formeel eenige gelijkenis met den vroegeren toestand bleven vertoonen. Een bekend voorbeeld vormt de verhooging van het ongedekte contingent van het Engelsch bankpapier, welke in de volgende etappes plaats vond: in September 1939 werd het contingent in verband met de overneming van den goudvoorraad van de „Bank of England” door het „Exchange Equalisation Account” van £ 300 miljoen tot £ 580 miljoen verhoogd; hierop volgden in Juni 1940, April, Augustus en December 1941 en April 1942 telkens verhoogingen met £ 50 miljoen, zoodat het contingent opliep tot £ 830 miljoen. Over de begrenzing van het bankpapier der „Bank of England” wordt in het „B.I.B.”-verslag opgemerkt: „Diese Grenze hat jedoch nicht mehr ihre ursprüngliche Bedeutung: wenn in früheren Zeiten eine Annäherung an die Höchstgrenze stattfand, kündigte dies Kreditbeschränkungen und höhere Geldsätze an, die eine Berichtigung der Lage herbeiführen sollten; jetzt wird, sobald es notwendig ist, die Grenze heraufgesetzt; dieser Mechanismus wird aber wegen seiner psychologischen Wirkung beibehalten, da er immer wieder an die Tatsache erinnert, dass der Noten-umlauf steigt”.

Met betrekking tot de wijziging van de Nederlandsche Bankwet kan hetzelfde worden opgemerkt; ook hier te lande sterk gestegen circulatie, waarop niet door creditbeperkende maatregelen, doch, onder formeel behoud van de proportionele dekking, door aanpassing van de wettelijke regeling aan den nieuwen toestand werd gereageerd.

De oorzaak van de vermeerdering van het geld, dat door de circulatiebanken in omloop werd gebracht, is

allerwegen gelegen in de gestegen credietbehoefte van de Overheid. Ook daar, waar de tegenpost van het bankpapier wordt gevormd door vorderingen op het buitenland, is dit het geval: immers, dat er in bepaalde gevallen zulke groote vorderingen op het buitenland ontstonden en door de centrale bank werden overgenomen, vond zijn oorzaak in groote aankopen der oorlogvoerende landen, die daartegenover eerst in de toekomst een tegenprestatie kunnen stellen en die derhalve bij het betrekken van goederen uit het buitenland voorshands van crediet gebruik moeten maken.

Nu is echter uit deze rechtstreeks of indirect tot uiting komende credietbehoefte van de Overheid nog niet verklaard, waarom de daaruit voortspruitende toeneming der geldhoeveelheid juist den vorm van bankpapier en niet dien van giraalgeld heeft aangenomen. Ongetwijfeld zijn ook de creditgelden bij de banken in de meeste landen gestegen, maar het is een opmerkelijk feit, dat de toeneming van het bankpapier relatief grooter, en veelal zelfs belangrijker grooter, is geweest dan die van het giraalgeld. Wij treffen hieromtrent in het verslag den onderstaanden staat aan.

Het is wel duidelijk, dat zich in de betalingsgewoonten en in de wijze van „Kassenhaltung” van het publiek in vele landen aanmerkelijke verschuivingen hebben voltrokken. In het verslag van de „B.I.B.” wordt er op gewezen, dat dit verschijnsel zich reeds vóór het uitbreken van den huidige oorlog heeft voorgedaan. Als oorzaken daarvan werden reeds in vroegere jaarverslagen genoemd de stijging van de in bankpapier uitbetaalde loonbedragen in verschillende landen, de toeneming van de bedragen, die in den vorm van bankpapier voor consumptiegoederen worden uitgegeven, grootere kasreserves van banken en particulieren, een en ander in de hand gewerkt door den lagen rentestand voor depositogelden, toenemende neiging tot opsparring, die in versterkte mate tot uiting kwam, naarmate het oorlogsgevaar dreigender werd en met het oog daarop de beschikking over extra liquiditeiten noodzakelijk werd geacht. In den oorlog werden al deze factoren nog versterkt: door de bewapeningsindustrie steeg de totale loonsom als gevolg van langere werktijd, tewerkstelling van vroegere werklozen en verhooging van loonnormen; de betaling van soldij en van vergoeding aan achtergebleven gezinnen geschiedt gewoonlijk eveneens in den vorm van bankpapier. In sommige landen, met name in Duitschland, laat de vermeerdering van de billettencirculatie zich in belangrijke mate verklaren door de gebiedsuitbreiding. En, „last, not least”, de „zwarte” handel bedient zich niet van overboekingen, doch wikkelt zijn zaken in constanten af. Het „B.I.B.”-verslag maakt van den zwarten handel inzonderheid melding met betrekking tot Engeland, doch er wordt aanstonds aan toegevoegd, dat dit verschijn-

STAAT V.

Vergelijkende cijfers betreffende de toeneming van de billettencirculatie en van de crediteuren en deposito's der voornaamste particuliere banken.

Einde des jaars	Ver. Staten	Ver. Koninkrijk	Duitschland	Italië	Frankrijk	Nederland	Denemarken	Finland	Zweden	Zwitserland
Procentuele toeneming der billettencirculatie per jaar										
1938	5	—	46	9	18	12	6	2	8	14
1939	11	8	48	29	36	13	36	94	34	17
1940	15	13	49	28	46	34	24	37	4	11
1941	28	22	36	—	22	36	14	32	15	3
Procentuele toe- of afnemng der creditgelden bij particuliere banken -										
1938	8	-4	12	-1	-11	1	4	13	7	-5
1939	14	7	15	9	25	-15	10	-2	5	-3
1940	16	15	33	15	47	31	5	33	-1	3
1941	5	18	25	30	24	24	20	12	13	2
Creditgelden in procenten van billettencirculatie										
1929	457	434	228	87	48	82	258	303	366	512
1937	300	402	115	101	32	75	265	375	265	214
1938	308	386	89	92	30	67	260	415	262	178
1939	316	383	69	77	28	50	210	210	204	147
1940	318	391	77	69	28	49	178	203	195	136
1941	260	379	71	—	28	45	188	172	192	135

sel ook in een aantal landen op het continent den vorm van den geldsomloop moet hebben beïnvloed.

Hoe dit zijn moge, zeker is het, dat de geldhoeveelheid allerwegen belangrijk is gestegen. Het blijkt wel, dat de Overheid er praktisch nergens in is geslaagd om in de buitengewone financieele behoeften van dezen tijd te voorzien zonder tot extra geldcreatie aanleiding te geven. Het daaruit voortspruitende inflatiegevaar en de bezwaren, verbonden aan zwevende koopkracht, worden in het verslag der „B.I.B.” uitvoerig besproken. Het verslag verschaft ook dit jaar geen gegevens om min of meer afdoende na te gaan, in hoeverre de inflatorische werking van den gestegen geldsomloop zich tot dusverre reeds heeft doen gevoelen. Een enkele prijzenstatistiek is immers voor dit doel niet voldoende. Het maakt een heel verschil, of de prijs van een artikel is gestegen, omdat het schaarsch is geworden, zoodat men mag aannemen, dat de prijs weer een lager niveau zal bereiken, naarmate na afloop van den oorlog de goederenvoorziening zich herstelt, dan wel, of de prijsstijging een gevolg is van het in omloop komen van nieuw gecreëerd geld of van het weder in circulatie brengen van tevoren stilliggend geld. In dit laatste geval toch komt ook bij herstel van het aanbod van thans schaarsch geworden goederen het prijsniveau niet weer op de oude hoogte terug, tenzij ook de gestegen geldcirculatie weer tot den vroegeren omvang wordt teruggebracht. Gegevens om een en ander tot op den grond na te gaan ontbreken uiteraard, maar uit de beschikbare cijfers over de omzetten van het giraalgeld had men toch wel iets kunnen afleiden, dat de moeite van het mededeelen waard zou zijn geweest. Op dit punt vertoont het overigens zoo uitvoerige verslag der „B.I.B.” dezelfde betreurenswaardige lacune, als waarop wij reeds ten vorigen jare de aandacht hebben gevestigd.

Dat er in elk geval een ernstig inflatiegevaar bestaat, is intusschen in confesso. In de door de Overheid beheerschte deelen van het economisch leven kan dit gevaar worden gekeerd door strenge prijsregeling, gepaard aan rantsoeneering, door loonstop, door regeling van den rentestand en der winstuitkeering en door controle op de investeringen en op de kapitaalmarkt. Als echter de Overheid tegelijk met het treffen van deze maatregelen voortgaat met het in omloop brengen van nieuw geld, zoo kan zij niet verhinderen, dat de prijzen van die goederen, die nog worden vrijgelaten of die zich aan het oog der Overheid onttrekken, omhoogloopen en dat daar, waar het geld niet voor dergelijke aankopen wordt besteed, zwevende koopkracht ontstaat, die gevaarlijk wordt, zoodra de Overheidscontrole zou verslappen.

Over de vraag, in hoeverre de Overheid het particuliere verbruik kan terugdringen ten behoeve van haar eigen benodigdheden en op welke wijze zij zwevende koopkracht ter voorkoming van inflatie kan binden, behelst het verslag der „B.I.B.” betere en duidelijker beschouwingen dan verleden jaar. Het beslag leggen op aangezwollen geldvoorraden bij particuliere instellingen en ondernemingen door middel van belastingen en leeningen is niet in elken in de practijk toegepaste vorm geschikt om inflatie te voorkomen. Het verslag rangschikt de desbetreffende Overheidsmaatregelen onder vijf hoofden, die worden behandeld in de volgorde van het daarmee verbonden inflatiegevaar. Met betrekking tot elken maatregel moet worden nagegaan, of zij tot een vermeerdering van de effectieve geldcirculatie aanleiding geeft; zoo ja, dan gaat er een inflatorische werking van uit. De vijf in het verslag genoemde gevallen zijn dan de volgende:

1. Heffing van belastingen uit de loopende inkomsten der belastingsschuldigen. Hierbij vindt slechts geldverplaatsing van de belastingsschuldigen naar de Overheid plaats, zoodat van een inflatorische werking niet kan worden gesproken.

2. Leenen uit echte besparingen, die ten laste van het loopend inkomen plaatsvinden („laufende, echte Erspar-

nisse”, „genuine current savings”). Ook dit beïnvloedt den geldsomloop niet, daar ook hier niet anders dan overheveling van geld plaatsvindt, dat zonder tusschenkomst van de Overheid op een andere wijze zijn bestemming zou hebben gevonden.

Ook de liquiditeit van het bankwezen wordt er niet wezenlijk door beïnvloed (althans niet anders dan zeer tijdelijk), daar het door de Overheid geleende en vervolgens weer uitgegeven geld in de gebruikelijke mate bij de banken terugkeert.

3. Leeningen, die aan de Overheid worden verstrekt uit gelden, die tevoren stillagen. Hier vindt wel een vermeerdering der geldcirculatie plaats, en wel als gevolg van „ontpotting”.

4. Opneming van credieten en plaatsing van schatkistpapier bij de particuliere banken. Hier vindt eveneens in de meeste gevallen een vermeerdering van den geldsomloop plaats, daar de banken in plaats van kasmiddelen of een saldo bij de centrale bank schatkistpapier verwerven, dat zij, uit hoofde van de gemakkelijke verhandelbaarheid daarvan en van de mogelijkheid om het desgewenscht te allen tijde bij de centrale bank te kunnen onderbrengen, nagenoeg evengoed als kas beschouwen. Keert het door de Overheid geleende geld via het publiek weer bij de banken terug, zoo zien deze hun creditgelden, d.i. het giraalgeld, stijgen en als dit laatste niet wordt stilgelegd, doch verder wordt omgezet, zoo heeft dit wel degelijk een inflatorisch effect.

5. Rechtstreeksche leening bij de centrale bank: dit heeft van alle genoemde maatregelen den grootsten inflatorischen invloed.

De lijst is, zooals trouwens in het verslag wordt erkend, niet volledig en men kan er in sommige opzichten ook nog wel eenige aanmerking op maken. Zoo heeft plaatsing van schatkistpapier bij particuliere banken, die hierin een deel van haar kasmiddelen beleggen, zonder daarna haar kas weder aan te vullen, zelfs dan een inflatorische werking, wanneer het door de Overheid uitgegeven bedrag door den ontvanger daarvan terstond weer bij de banken wordt teruggebracht en daar dan verder als zwevende koopkracht voorschands blijft stilliggen; immers, éénmaal heeft dit geld dan toch gecirculeerd, nl. toen de Overheid, die het van de banken leende, het weer uitgaf. De inflatorische werking behoeft in dit geval niet ernstig te zijn, maar zij bestaat toch wel.

Over het geheel genomen echter, is de gegeven opsomming bruikbaar en verhelderend. Zij geeft een vingervijzing ten aanzien van de door de Overheid te volgen politiek, indien deze met het vermijden van verdere inflatie werkelijk ernst wil maken.

Tot dit doel zal het dreigend kwaad in den wortel moeten worden aangetast. De Overheidsleeningen, die tot de toeneming van den geldsomloop aanleiding hebben gegeven, zullen in de mate, waarin dit is geschied, afgelost moeten worden of moeten worden geconsolideerd op een wijze, die niet — bijv. via beleening van de aldus uit te geven Overheidsobligaties bij de centrale bank of bij de particuliere banken — opnieuw tot creatie van bankpapier of giraalgeld leidt. Indien en voorzover dit geschiedt in een mate, die voldoende is om den geldsomloop weer te doen kloppen op het door Overheidscontrole onder druk gehouden niveau van goederenprijzen en inkomsten, zal inflatie, resp., voorzover de Overheid reeds thans zekere aan den vermeerderden geldsomloop toe te schrijven prijsverhoogingen heeft toegelaten, nog verder gaande inflatie, worden voorkomen. Indien het niet geschiedt, zoo zal de Overheid zich bij voortduring tegenover 't dreigend inflatiespook gesteld zien, en het zal in den vredestand, waarin, naar men mag hopen, het economisch leven snel weder in normale banen geleid zal worden, de vraag zijn, of het haardan zal gelukken dit gevaar te omzeilen, zonder dat zij komt te vervallen in een bestending van de voor het bedrijfsleven toch wel zeer knellende Overheidscontrole op goederenprijzen en

inkomsten en van de rantsoeneering van het verbruik van consumptie-artikelen en kapitaalgoederen.

Vermijding van een door de meesten terecht niet geenschte inflatie na den huidige oorlog is een geenszins onbereikbaar doel. Maar men moet zich tijdig bezinnen op den aard van het gevaar en op de maatregelen om het te vermijden. Daartoe biedt het verslag van de „B.I.B.” aan alle belangstellenden in deze actueele vraagstukken een welkome handleiding.

G. M. V. S.

BESCHERMING VAN DEN INTELLECTUEELN EIGENDOM.

Een rechtsvergelijkend overzicht van de bescherming ten aanzien van nieuwe vindingen op industrieel en landbouwgebied.

De bescherming van het persoonlijk bezit van stoffelijke goederen door middel van het eigendomsrecht bestond reeds lang voor het begin van onze jaartelling. Regelingen op dit gebied vinden wij niet alleen in het Oude Testament, doch ook bij de Egyptenaren, de Romeinen en in het Germaansche recht, terwijl vrijwel iedere oude beschaving, waar ter wereld deze heeft bestaan, sporen heeft achtergelaten, waaruit kan worden nagegaan, dat een bezitter van stoffelijke goederen een rechtsbescherming werd verleend, die hem tot op zekere hoogte het ongestoorde genot van zijn goederen verzekerde.

Hetgeen derhalve vastgesteld kan worden ten aanzien van den eigendom van stoffelijke zaken, geldt echter in geen deele ten aanzien van de bescherming van het persoonlijk bezit van onstoffelijke goederen. Rechtsregelingen op dit gebied hebben eerst in de tweede helft van de vorige eeuw burgerrecht verkregen, hetgeen aanvankelijk in verschillende landen nog slechts aarzeland het geval is geweest. Daar de belangstelling voor dit onderdeel van het recht ten nauwste samenhangt met den belangrijkste vooruitgang, dien de industrie gedurende bovengenoemd tijdvak onderging, spreekt het welhaast vanzelf, dat zich de aandacht hierbij het meest concentreerde op het terrein, dat in den regel wordt aangeduid als het gebied van den Industrielen Eigendom. Het zou echter onjuist zijn te meenen, dat een rechtsbescherming voor onstoffelijke goederen in vroegere eeuwen geheel onbekend zou zijn geweest. Zooals o.m. Drucker in zijn „Handboek van het Nederlandsche Octrooirecht” mededeelt, werden reeds in de vijftiende eeuw in Venetië octrooien verleend, waarbij een scheiding tusschen de begrippen auteursrecht voor kunstwerken en octrooirecht voor industriële objecten in den regel niet werd gemaakt. Ook hier te lande werden dergelijke octrooien verleend, waarvan een interessante verzameling werd bijeengebracht door G. Doorman in zijn werk: „Octrooien voor Uitvindingen in de Nederlanden uit de 16e—18e eeuw”. Van een vastomlijnd recht op het verkrijgen van een dergelijk octrooi was zeer zeker in ons land, waar de meeste octrooien door de Staten van de gewesten werden verleend, geen sprake, terwijl niet alleen ten aanzien van den inhoud en de soort der beschermde objecten, doch ook wat betreft de toegekende rechten en den duur van de bescherming naar alle waarschijnlijkheid geen vaste rechtsregelen hebben bestaan. Hoewel de economische waarde van de toenmalige uitvindingen heden ten dage, mede door den sterk veranderden stand van de techniek, door ons moeilijk naar de maatstaven, die destijds hebben gegolden, kan worden beoordeeld; kan men zich, bij het nagaan van deze oude octrooischriften, moeilijk onttrekken aan de opvatting, dat de Hoogmogende Heeren Staten getracht hebben zich een oordeel te vormen over de waarde, die aan de uitvinding uit maatschappelijk oogpunt kon worden toegekend. Op grond van dit oordeel, dat ongetwijfeld, zooals van een technisch niet behoort onderlegd college kon worden verwacht, nog wel eens

onjuist zal zijn geweest, werd dan niet alleen de duur van de rechtsbescherming, doch tevens de mate, waarin deze bescherming werd verleend, vastgesteld. Daarnaast vinden wij de vrijwel stereotiepe uitdrukking „Want wij sulx ten dienste van den lande hebben bevonden te behooren.” Daar deze toevoeging meestal ontbreekt bij uitvindingen van minder belang en bij octrooien, die volgens de huidige opvatting tot het gebied van de auteursrechten zouden moeten worden gerekend, doch vrijwel steeds voorkomt, zoodra het objecten betreft, die uit maatschappelijk oogpunt als waardevol werden beoordeeld, zou het onjuist zijn, deze verwijzing naar het publiek belang als een bloote formule te beschouwen; men kan hier veeleer de gevolgtrekking uit maken, dat de bescherming van den persoonlijke eigendom van onstoffelijke zaken niet in de eerste plaats werd verleend, teneinde de individueele belangen tegen inbreuk veilig te stellen, doch vóór alles bestemd was om uit een oogpunt van algemeen belang de uitvinders tot een praktische toepassing van hun vinding te brengen en in den regel tevens om op deze wijze tot openbaarmaking van de uitvinding te geraken. In dit opzicht kan men de openhartigheid van de toenmalige machthebbers bewonderen, die onomwonden verklaarden, dat zij het een landsbelang achtten de octrooibeschermering te verleenen en er zich niet mede bezighielden, daarnaast een moreel recht van den uitvinder te construeeren, doch het octrooi verleenden aan hem, die het eerst een desbetreffend verzoek tot de Staten had gericht.

In sterke tegenstelling hiermede staat de gedragslijn van latere wetgevers op het gebied van den Industrielen Eigendom, die zich hebben uitgeput in een bewijsvoering van de moreele rechten, die uitvinders op een bescherming zouden kunnen doen gelden, en zoodoende, met de rechts-theoretici, het aanzien hebben gegeven aan de talrijke theorieën betreffende de grondslagen van de bescherming van den onstoffelijken eigendom in het algemeen en van het octrooirecht voor uitvindingen in het bijzonder, waarbij het algemeen belang, dat bij de praktische toepassing van nieuwe vindingen betrokken is, of wel geheel verdoezeld werd of, als zijnde van ondergeschikt belang, slechts terloops werd vermeld. Het zou te ver voeren de verschillende theorieën op dit gebied aan een onderzoek te onderwerpen, doch een tweetal varianten van de ook thans nog door velen verdedigde zgn. belooningstheorieën, moge hier in het kort worden besproken, teneinde de ware beweegredenen, die aan de bescherming van den onstoffelijken eigendom ten grondslag liggen en ook wellicht in vroegere eeuwen steeds de basis voor deze bescherming hebben gevormd, in het juiste daglicht te stellen. Deze beide theorieën zien in de rechtsbescherming, die de uitvinder geniet, een belooning, volgens de eene leer voor de geleverde arbeidsprestatie, volgens de andere voor de aan de gemeenschap bewezen diensten.

De belooningstheorieën: de geleverde arbeidsprestatie.

De theorie, die zich baseert op de door den uitvinder geleverde arbeidsprestatie, is volstrekt onhoudbaar, aangezien het leveren van een arbeidsprestatie, teneinde tot het verkrijgen van een octrooi te kunnen geraken, door geen enkelen octrooiwetgever ooit is verlangd. In geen enkele octrooiwetgeving wordt of werd in vroeger tijden verlangd, dat de uitvinder eenigerlei moeite aan zijn vinding moest hebben besteed, wilde hij tot de verkrijging van een octrooi geraken en nimmer werd enig verband gelegd tusschen de hoeveelheid arbeid, die door den uitvinder was verricht, en de mate van bescherming, die werd verleend. Wel werd, zooals in het voorafgaande, is betoogd, wellicht in vroeger eeuwen rekening gehouden met de praktische waarde van de uitvinding als maatstaf voor de bescherming, doch hierbij werd destijds evenmin gelet op de arbeidsprestatie van den uitvinder als tegenwoordig, nu de omvang en de duur van de rechtsbescherming voor alle uitvinders wettelijk op gelijke wijze zijn geregeld. On-

danks deze gelijke bescherming, zoowel wat omvang als duur van het recht betreft, bestaat toch ook onder de huidige omstandigheden een groot verschil in economische waarde tusschen de verschillende octrooien, doch zulks is uitsluitend afhankelijk van de resultaten, die met een bepaalde vinding kunnen worden verkregen, en houdt geenerlei verband met den arbeid, die tevoren door den uitvinder is verricht om tot zijn uitvinding tegeraken. Het is iedereen bekend, dat uiterst waardevolle uitvindingen dikwijls haar ontstaan danken aan plotselinge geniale gedachten, waarbij van een arbeidspraestatie in den eigenlijken zin des woords feitelijk niet eens kan worden gesproken, terwijl tal van in economisch opzicht veel minder waardevolle uitvindingen het uiteindelijk resultaat kunnen zijn van vele vruchteloze pogingen en jarenlangen ingespannen arbeid. Desondanks geniet hij, die zich door zijn genialen inval een uiterst waardevol octrooi heeft weten te verwerven, een aanzienlijk grooter voordeel dan de uitvinder, die jarenlange moeite tenslotte „beloond” ziet met een octrooi, waarvan de praktische toepassing, door de minder groote nuttigheid van de vinding, slechts een bescheiden bate aan den eigenaar oplevert.

Octrooi evenmin belooning voor aan de gemeenschap bewezen diensten.

Moeten wij derhalve het octrooi als belooning voor de geleverde arbeidspraestatie volkomen ongeschikt achten, ook als belooning voor de aan de gemeenschap bewezen diensten kan het octrooi niet worden aangemerkt, hoewel dit minder sprekend is, daar er ongetwijfeld een verband bestaat tusschen de octrooi-verleening en de door den uitvinder bewezen diensten. Een „belooning” van dezen dienst kan in het octrooi echter bezwaarlijk worden gezien, zooals door Drucker reeds in zijn zooveen genoemd handboek werd uiteengezet, daar een recht op belooning voor ieder, die diensten aan de gemeenschap bewijst, nimmer werd erkend en veeleer mag worden verwacht, dat ieder naar zijn beste krachten de gemeenschap zal dienen, zonder daarbij te letten op eigen geldelijk voordeel. Ook ten aanzien van velen, die zich op andere wijze ten opzichte van de gemeenschap verdienstelijk hebben gemaakt, zooals geleerden, staatslieden, ontdekkers en kunstenaars, werd nimmer een recht op belooning naar den maatstaf van hun diensten aangenomen, doch de communis opinio eischte hoogstens, dat deze verdiensten openlijk werden erkend. Bovendien is de, weliswaar in de laatste jaren meer en meer terrein verliezende, opvatting, dat het octrooi aan den uitvinder moet worden ontnomen, indien hij geen zorg draagt, dat de uitvinding ook in de praktijk wordt toegepast, wel in krasse tegenspraak met de ten tijde van de octrooi-verleening noodzakelijk geachte „belooning” van den uitvinder. Alles tezamen genomen, is de conclusie gewettigd, dat noch de arbeid, die door den uitvinder is gepraesteed, noch de schepping, die door zijn geest tot stand is gebracht, van de zijde der gemeenschap wordt gehonoreerd. In tegenstelling met de door persoonlijke arbeid verkregen stoffelijke goederen, die na de totstandkoming terstond als eigendom van den maker worden aangemerkt, is de schepper van onstoffelijke goederen tot op zekere hoogte vogelvrij verklaard. Hij dient de grootste omzichtigheid in acht te nemen en de minste of geringste mededeeling over zijn uitvinding kan hem zelfs zijn recht op octrooi-verleening doen ontgaan, indien tengevolge van de mededeeling een deskundige in staat is de uitvinding toe te passen. Zelfs indien zijn geestelijk bezit hem wordt ontstolen en zodoende de uitvinding openbare bekendheid verkrijgt, kan hij geen recht meer doen gelden op een octrooi, zij het ook, dat hij een recht op schadevergoeding kan doen gelden tegenover dengene, die hem heeft beroofd. De gemeenschap plukt echter de voordeelen van zijn schepping zonder eenige tegenpraestatie en laat de betaling over aan den man, die den uitvinder zijn geheim heeft afhandig gemaakt.

De tegenpraestatie, die den uitvinder wordt geboden, kan derhalve nimmer als een belooning worden aangemerkt, doch is een premie, die door de gemeenschap uit welbegrepen eigenbelang aan den uitvinder in het vooruitzicht wordt gesteld, indien hij bereid is zijn geestelijk bezit openbaar bekend te maken en zijn medewerking aan een praktische toepassing van de vinding te verlenen. Ook Drucker is van meening, dat aan deze zuiver utilitaire reden tot de octrooi-verleening de voornaamste plaats moet worden toegekend, doch voegt hieraan toe, dat naast deze de redenen „ontleend aan de billijkheid en aan rechts-overwegingen van meer algemeene strekking niet mogen worden verwaarloosd”, zonder er nochtans in geslaagd te zijn, zooals in het voorafgaande werd betoogd, bewijzen aar te voeren, dat deze gronden bij de octrooi-wetgeving inderdaad een rol van eenige beteekenis hebben gespeeld. Veel, dat anders onverklaarbaar is bij de bescherming van den Intellectueelen Eigendom — een benaming, die wij noodgedwongen moeten gebruiken, daar de termen geestelijke goederen en geestelijke eigendom verwarring kunnen geven met kerkelijke goederen — zal volkomen duidelijk zijn, mits wij ons geheel losmaken van het individueele recht, dat de uitvinder zou kunnen doen gelden, en uitsluitend letten op de nuttigheid voor de gemeenschap, die door het uitloven van de premie de kennis van de uitvinding weet te verkrijgen en de praktische toepassing tracht te bereiken.

Bescherming van den Intellectueelen Eigendom.

Tal van jaren is de bescherming van den Intellectueelen Eigendom beperkt gebleven tot het gebied van den Industrieelen Eigendom (Octrooien, Merken, Handelsnaam e.d.) en de bescherming van kunstwerken in den meest uitgebreiden zin des woords (Auteursrechten), hetgeen volledig zijn verklaring vindt eenerzijds in de groote belangen, die voor de gemeenschap bij deze gebieden zijn betrokken, en anderzijds in de mogelijkheid, die op dit terrein bestaat om de bereikte resultaten voor het publiek geheim te houden, zonder geheel afstand te doen van de voordeelen, die met deze resultaten te behalen zijn (geheime of beperkte toepassing). Eerst korten tijd geleden is aan het gebied van den Intellectueelen Eigendom, dat door wettelijke maatregelen wordt beschermd, een niet onaanzienlijke uitbreiding gegeven door de invoering van het *Kweekersbesluit* 1941, waarin een wettelijke bescherming wordt verleend aan den kweeker van nieuwe landbouwgewassen.

De voortwerkende uitvinder.

Zooals kon worden verwacht van een nieuwe regeling op het gebied van de onstoffelijke goederen, vertoont deze wetgeving naast tal van punten van overeenkomst, die voortvloeien uit het feit, dat het hier een gelijksoortig object betreft als de onderwerpen, die door het recht van der Industrieelen Eigendom worden beheerscht, ook vele belangrijke verschillen van principiëelen aard, die het gevolg zijn van de gewijzigde opvattingen betreffende den aard van het te behandelen onderwerp.

Ten tijde van het tot stand komen van de internationale regeling betreffende de bescherming van den Industrieelen Eigendom („Convention d'Union de Paris 1883”), en ook nog tijdens de voorbereiding van de Nederlandsche Octrooiwet in het begin van deze eeuw, werd het doen van een uitvinding beschouwd als een statisch feit en nimmer als een dynamische bezigheid. De mogelijkheid, dat een dergelijke uitvinding veranderingen zou ondergaan, zou groeien onder den voortgezette arbeid van den uitvinder, die zijn geestelijke schepping niet meer loslaat, doch daaraan blijft doorwerken, teneinde de ideale volmaaktheid van zijn vinding, die hem voor oogen zweeft, te bereiken, kwam bij de toenmalige wetgevers eenvoudig niet op. Naar hun meening was de uitvinding, waarvoor octrooi zou worden verleend, een afgerond geheel, een werkstuk,

dat door den uitvinder was tot stand gebracht en dat daarna geen veranderingen meer kon ondergaan. Wel zagen zij de mogelijkheid onder het oog, dat een bestaande uitvinding zou worden verbeterd, doch deze verbeteringen waren dan — en zijn het volgens de bestaande Octrooiwet nog — zelfstandige uitvindingen, waarop iedereen een afzonderlijk octrooi kan krijgen en waarop de houder van het hoofd-octrooi een aanvullings-octrooi kan vragen, hetgeen echter door de daarvoor geldende lagere aanvraagkosten en het ontbreken van de jaarlijksche cijzen in hoofdzaak financiële betekenis heeft. Aan de mogelijkheid, dat de uitvinder, ook na de verkrijging van een octrooi, met zijn uitvinding bezig zou blijven en deze tot voordeel van de gemeenschap tot een steeds hoger peil van volmaaktheid zou opwerken, is in de Octrooiwet vrijwel geen aandacht besteed. Tusschen den uitvinder, die de vruchten van zijn octrooi plukt, zonder zich verder om zijn vinding te bekommeren, en den uitvinder die zijn onderzoekingen voortzet, bestaat, uit octrooi-rechtelijk standpunt, geen verschil, tenzij deze onderzoekingen tot een nieuw octrooi leiden.

Het Kweekersbesluit 1941.

De regeling van het Kweekersbesluit 1941 geeft daartegen een geheel andere regeling. In beginsel is, in tegenstelling met de Octrooiwet, waar de duur op achttien jaar is vastgesteld, in het Kweekersbesluit 1941 de bescherming van nieuwe landbouwgewassen niet aan een beperkten tijdsduur onderworpen, mits de kweeker-rechthebbende zich met de instandhouding en verbetering van het door hem gekweekte ras bezig houdt. Doet hij dit, dan blijft hij de kweekersvergoeding, die in het Kweekersbesluit als premie voor het bewijzen van zijn diensten aan de gemeenschap wordt toegekend, ontvangen, doch, na verloop van een vastgestelden tijd, houdt de uitkeering van de kweekersvergoeding op, indien de kweeker de bovenbedoelde werkzaamheden niet meer verricht. Het vinden van nieuwe landbouwgewassen is derhalve in tegenstelling tot het doen van een uitvinding niet meer beschouwd als een statisch feit, doch als een dynamische bezigheid, waardoor de begrenzing van den duur der bescherming is komen te vervallen, zoodat de kweeker de vruchten van zijn intellectueelen arbeid blijft plukken, zoolang hij zijn diensten aan de gemeenschap bewijst. Ook op andere punten bestaan belangrijke tegenstellingen, die wij in een volgend artikel nader hopen uiteen te zetten.

Dr J. C. van LEEUWEN.

BALANSEN EN BELEGGINGEN DER NEDERLANDSE LEVENSVZERKERING-MAATSCHAPPIJEN IN 1941.

Nadat wij in een voorgaand artikel ¹⁾ de ontwikkeling van het bedrijf en de resultaten van de Nederlandse levensverzekeringmaatschappijen in ogenschouder namen, willen wij thans enige beschouwingen wijden aan de balansen en speciaal de beleggingen dezer ondernemingen ²⁾.

De tabellen 1 en 2 geven een overzicht van de ontwikkeling van de actief- maatschappijen der gecombineerde balansen van alle 61 maatschappijen gedurende de jaren 1938 t.e.m. 1941, terwijl tabel 3 de veranderingen, welke van jaar op jaar in de belangrijkste bezittingen plaats vonden, weergeeft.

Aan de passiefzijde is als voornaamste feit in 1941 een toeneming der premiereserve met f 106 miljoen te constateren. Als belangrijkste wijzigingen aan de actiefzijde traden

¹⁾ Zie: „Het bedrijf der Nederlandse levensverzekeringmaatschappijen in 1941”, in „E.-S.B.” van 7 October 1942, blz. 441 e.v. en „Analyse van de resultaten der Nederlandse levensverzekeringmaatschappijen in 1941”, in „E.-S.B.” van 14 October 1942, blz. 450 e.v.

²⁾ De cijfers over voorgaande jaren zijn grotendeels ontleend aan de Verslagen der Verzekeringkamer.

TABEL I.

Balansactiva (in millioenen guldens).

	1938	1939	1940	1941
Obligo op aandelen	12,5	12,2	12,0	11,3
Vaste eigendommen	130,2	144,3	147,9	148,4
Hypotheeken	447,2	477,6	459,4	430,5
Effecten	269,4	237,9	292,7	422,3
Leningen op schuldbekentenis ..	355,9	393,0	413,0	432,3
Polisbeleningen	64,7	69,4	70,0	63,9
Andere beleggingen	54,5	37,8	30,7	25,3
Kas, bank en giro	30,4	18,4	31,5	35,1
Lopende renten	9,8	10,6	11,3	12,8
Saldi bij agenten	7,9	9,0	13,2	15,8
Debiteuren	9,4	8,8	11,2	15,0
Geld en saldi bij herverzekering- maatschappijen	7,0	7,4	7,5	7,7
Overige activa	13,2	10,2	10,0	10,0
Totaal	1.412,1	1.436,6	1.510,4	1.633,4

TABEL II.

Balanspassiva (in millioenen guldens).

	1938	1939	1940	1941
Kapitaal, etc.	29,7	29,7	30,0	31,6
Statutaire e.a. reserves	96,6	64,5	85,9	90,6
Premiereserve eigen risico	1.227,2	1.287,2	1.335,2	1.441,3
Andere passiva	58,6	55,2	59,3	69,9
Totaal	1.412,1	1.436,6	1.510,4	1.633,4

op een stijging van het effectenbezit met f 130 miljoen en van leningen op schuldbekentenis met f 19 miljoen, waartegenover staat een afnemng der hypotheeken met f 29 miljoen.

TABEL III.

Mutatiestaat balansactiva (in millioenen guldens).

	1938—1939	1939—1940	1940—1941
Obligo op aandelen	— 0,3	— 0,2	— 0,7
Vaste eigendommen	+ 14,1	+ 3,6	+ 0,5
Hypotheeken	+ 30,4	— 18,2	— 28,9
Effecten	— 31,5	+ 54,8	+ 129,6
Leningen op schuldbekentenis ..	+ 37,1	+ 20,0	+ 19,3
Polisbeleningen	+ 4,7	+ 0,6	+ 6,1
Andere beleggingen	— 16,7	— 7,1	— 5,4
M.o.m. liquide activa	— 10,3	+ 20,5	+ 14,7
Overige activa	— 3,0	— 0,2	0
Totaal	+ 24,5	+ 73,8	+ 123,0

Premiereserve.

De relatief sterke stijging van de premiereserve kan worden toegeschreven aan het grote bedrag aan koopsommen, dat gedurende 1941 werd ontvangen.

Voorzover de stijging van het verzekerd bedrag geschiedt in de vorm van verzekeringen met termijnpremiebetaling, uit zij zich geleidelijk in het bedrag der premiereserve, aangezien het spaarbestanddeel hier in de loop der jaren wordt opgebouwd. Bij koopsommen daarentegen wordt het spaarbestanddeel bij het sluiten der verzekering reeds geheel ontvangen en door de maatschappij gereserveerd, zodat een stijging der koopsommen zich onmiddellijk in de premiereserve openbaart. (De oorzaken van deze veranderingen bespraken wij reeds in de voorgaande artikelen).

Vrije reserves.

De mutaties in deze passiva bestaan een bijschrijving van de winst, in hoofdzaak uit bij- of afschrijvingen wegens overboeking naar andere balansposten. Met name t.a.v. de effecten spelen deze reserves een belangrijke rol als schommelfonds, d.w.z. zij dienen ter opvang van winsten en verliezen op dit actief.

Gedurende 1941 namen de statutaire en andere extra reserves in de schied mate toe. In dit jaar werd per saldo op de effectenportefeuille aan koerswinst en winst bij uitloten en verkoop behaald f 7,4 miljoen, waarvan f 1,6 miljoen rechtstreeks naar de Verlies en Winstrekening werd overgebracht. De reserve nam uit dezen hoofde derhalve rechtstreeks met f 5,8 miljoen toe. Hiernaast werd

uit de winst f 4,8 miljoen aan de reserve toegevoegd. De vrije reserves verminderden wegens versterking van de premiereserve met f 2,6 miljoen, door kapitalisatie van reserve met f 1,5 miljoen, door afschrijving op onroerend goed met f 1 miljoen en wegens superdividend- en herkapitalisatiebelasting met ongeveer f 0,9 miljoen.

Kapitaal.

Van de stijging ad f 1,6 miljoen van het kapitaal komt f 1,5 miljoen op rekening van één onderneming, welke herkapitalisatie toepaste. Voorts vonden uit de winst enige kleine dotaties plaats aan mede onder dit hoofd opgenomen waarborgkapitalen bij onderlinge levensverzekeringmaatschappijen.

De vermindering van het obligo op aandelen met bijna f 0,7 miljoen is in dit verband eveneens als kapitaalvergroting op te vatten: 2/3 van dit bedrag wordt verklaard door volstorting van niet-volgestorte aandelen bij één maatschappij, die zulks aan haar aandeelhouders adviseerde teneinde het dividend te kunnen handhaven, zonder onder de super-dividendbelasting te vallen. Voor het overige was de oorzaak van dit verschijnsel gelegen in onverplichte bijstorting, waarschijnlijk daar de betreffende aandeelhouders op deze wijze een gunstiger rendement behaalden dan andere beleggingsobjecten opleveren.

TABEL IV.

Opbrengst (in miljoenen guldens) en rendement (in procenten) van beleggingen.

	1938		1939		1940		1941	
	Opbr.	Rend.	Opbr.	Rend.	Opbr.	Rend.	Opbr.	Rend.
Onroerend goed	6,1	5,38 pCt.	7,5	5,56 pCt.	8,1	5,58 pCt.	8,2	5,49 pCt.
Hypotheek	18,8	4,37 pCt.	18,8	4,06 pCt.	19,1	4,04 pCt.	18,2	4,06 pCt.
Effecten	9,7	3,83 pCt.	10,3	3,82 pCt.	10,4	3,98 pCt.	12,6	3,57 pCt.
Leningen op schuldbekentenis	13,4	3,83 pCt.	13,8	3,59 pCt.	14,5	3,56 pCt.	15,3	3,61 pCt.
Polisbeleningen	3,3	5,06 pCt.	3,4	5,08 pCt.	3,5	5,07 pCt.	3,4	5,05 pCt.
Overige beleggingen	2,5		2,0		1,8		1,6	
Totaal	53,8		55,8		57,4		59,3	
Gemiddeld rendement		4,12 pCt.		4,04 pCt.		4,07 pCt.		3,94 pCt.

Onroerend goed.

De balanswaarde nam per saldo toe met f 0,5 miljoen; afboeking vond plaats wegens afschrijving (f 1,7 miljoen) en verkoop (f 2,5 miljoen), bijboeking wegens winst bij verkoop voor f 0,5 miljoen en wegens andere oorzaken voor f 1,1 miljoen.

Tenslotte werd gedurende 1941 voor f 2,9 miljoen aan onroerend goed bijgekocht. In- en verkoop houden elkaar dus bij benadering in evenwicht. De politiek der levensverzekeringmaatschappijen ten opzichte van deze belegging in 1941 schijnt gericht te zijn geweest op handhaving zonder uitbreiding. Dit is begrijpelijk; ongetwijfeld maakten de hoge in 1941 heersende prijzen van onroerend goed, verkoop verleidelijk; deze aantrekkelijkheid werd echter gereduceerd door de gedurende dit jaar ingevoerde hoge waardevermeerderingsbelasting. Een belangrijk argument tegen realisatie zal voorts de overweging zijn geweest, dat het rendement van onroerende goederen gunstig is. Dit percentage bedroeg in 1941, zoals tabel 4 aangeeft, 5,49 pCt, hetgeen een lichte daling t.o.v. 1939 en 1940 betekent (5,56 en 5,58 pCt.).

TABEL V.

Bruto- en netto huren (in miljoenen guldens).

	1938	1939	1940	1941
Bruto huren	8,6	11,0	11,7	12,2
Exploitatiekosten	2,5	3,4	3,6	4,0
Netto huren	6,1	7,6	8,1	8,2
Exploitatiekosten in pCt. van bruto huren	29 pCt.	31 pCt.	31 pCt.	33 pCt.

Deze daling kan worden toegeschreven aan de toeneming der exploitatiekosten, welke in 1941 33 pCt. (in 1940 31

pCt.) van de bruto huur opeisten (zie tabel 5). De gunstige invloed van minder verlies door leegstaan schijnt reeds in 1939 geheel te zijn uitgewerkt.

Er dient op te worden gewezen, dat deze percentages berekend zijn over de gemiddelde boekwaarde, welke ontstaan is door van de indertijd bestede aankoopsom jaarlijks een bepaald percentage af te schrijven (in 1941 gemiddeld 1,8 pCt. van de boekwaarde). Deze boekwaarde ligt meestal aanzienlijk beneden de prijs, welke thans bij verkoop zou kunnen worden bedongen. De rendementen, welke tegenwoordig bij aankoop van huizen worden gemaakt, zijn lager⁶⁾ en liggen in sommige gevallen zelfs beneden het rendement op eerste klasse obligaties.

Hypotheek.

De hypotheek, welke sinds de vorige wereldoorlog altijd de eerste plaats innamen onder de beleggingen der levensverzekeringmaatschappijen, werden in 1941 van deze plaats verdrongen door de leningen op schuldbekentenis. In 1940 vertoonde het hypotheekbedrag reeds een daling met f 18 miljoen; deze tendens zette zich in 1941 in versterkte mate voort met een afnemende van f 29 miljoen. De oorzaak van deze vermindering zal vermoedelijk moeten worden gezocht aan de zijde van de vraag naar hypotheek, met name in een groter liquiditeit bij de eigenaren van het

onroerend goed, waardoor extra aflossingen plaats vonden en aankoop meer met eigen geld geschiedde.

Dat de hoofdoorzaken van deze achteruitgang hierin en niet in een verschuiving van hypotheek naar de hypotheekbanken was gelegen, wordt gedemonstreerd door het feit, dat bij de hypotheekbanken de ontwikkeling van het uitstaande hypotheekbedrag gedurende de laatste 3 jaar geheel dezelfde was³⁾.

Zelfs blijkt de procentuele daling van 1939 op 1940 en 1940 op 1941 bij beide categorieën ongeveer dezelfde te zijn (resp. 4 en 6 pCt.).

TABEL VI.

Uitstaande hypotheek (in miljoenen guldens).

	1938	1939	1940	1941
Levensverzekeringmaatschappijen	447	478	459	431
42 Hypotheekbanken	836	770	743	706
Bijzondere Spaarbanken	180	179	161	133

Ook bij de gezamenlijke bijzondere spaarbanken⁴⁾ vond in de beide oorlogsjaren een achteruitgang van de hypotheekbelegging plaats, eveneens in 1941 1½ maal zo groot als in 1940, maar hier van groter relatief belang tengevolge van het kleiner uitstaand bedrag.

Het door de levensverzekeringmaatschappijen gemaakte rendement op hypotheek is gedurende de laatste 3 jaar praktisch onveranderd gebleven op 4,06 pCt. Bij de hypotheekbanken was het percentage hoger, doch dalende³⁾: 1939 t.e.m. 1940: 4,51 pCt., 4,48 pCt., 4,36 pCt.

De oorzaak van een ander is, dat de levensverzekering-

³⁾ Zie: „Balansstatistieken van hypotheekbanken, werkzaam in Nederland, 1941”, in „E.-S.B.” van 9 September 1942, blz. 400 e.v.

⁴⁾ Zie: „Statistiek der Spaarbanken” van het „Centraal Bureau voor de Statistiek”, omvattende ruim 260 bijzondere spaarbanken.

maatschappijen altijd de best gedekte hypotheekbanken hebben aangetrokken⁵⁾, terwijl de hypotheekbanken de riskanter objecten kregen, waarvoor zij dan ook een hoger brutorente berekenden. Door de sterk gestegen waarde der onderpanden is thans a.h.w. iedere hypotheecaire lening bezig „uitstekend gedekt” te worden, tengevolge waarvan de beide rentepercentages de laatste jaren de tendens hebben tot elkaar te naderen. Dat de hypotheekbanken voor bestaande leningen slechts node hieraan toegeven, zich beroepende op het feit, dat de rente voor enige jaren contractueel is vastgelegd, werd reeds eerder in de kolommen van dit blad besproken⁶⁾. De levensverzekeringmaatschappijen ondervonden t.a.v. de hypotheekbelegging dergelijke moeilijkheden niet. Ook de wettelijke regeling van de hypotheekrente, voorzover deze overigens bij de heersende geldruimte praktische betekenis had, zal geen grote invloed hebben uitgeoefend.

Volgens courantenberichten zouden sinds April 1942 de institutionele beleggers, waaronder het levensverzekeringbedrijf, geen nieuwe hypotheekleningen meer mogen afsluiten; het continueren van reeds lopende hypotheekleningen zou hun echter nog zijn toegestaan⁷⁾. De extra aflossingen, gevolg van de gunstige liquiditeit der hypotheecaire credietnemers, zullen verdere inkrimping van het uitstaande hypotheekbedrag medebrengen, hetgeen thans dus niet meer kan worden gecompenseerd door het verlenen van nieuwe hypotheekleningen aan anderen.

Leningen op schuldbekentenis.

Deze vorm van geldlening aan gemeenten, provinciën en andere publiekrechtelijke lichamen neemt thans, zoals wij reeds opmerkten, de eerste plaats onder de beleggingen in. Het rendement er van bleef sinds 1939 praktisch constant op 3,6 pCt. Eenige belangrijke voordelen, aan deze leningen verbonden, waren de vrijdom van couponbelasting en de mogelijkheid hen à pari op de balans op te nemen. Daar deze vrijdom echter in Juli 1940 werd opgeheven (de couponbelasting verviel overigens geheel met ingang van 1942) en de corresponderende obligatieleningen thans ongeveer pari noteren, leggen beide voordelen tegenwoordig geen gewicht meer in de schaal.

De oorzaak van de toeneming der onderhandse leningen met f 19 miljoen kan voor een deel worden gezocht in een verschuiving van dit bezit van andere categorieën institutionele beleggers naar de levensverzekeringmaatschappijen. Bij bijzondere spaarbanken en Rijkspostspaarbank tezamen immers namen deze beleggingen in 1941 af met f 13 miljoen.

TABEL VII.
Leningen op schuldbekentenis¹⁾ (in miljoenen guldens).

	1938	1939	1940	1941
Levensverzekeringmaatschappijen	356	393	413	432
Rijksfondsen	333	370	364	383
Rijkspostspaarbank	168	199	204	199
Postcheque- en Girodienst	71	95	124	126
Bijzondere Spaarbanken	81	80	72	64
Bank van Ned. gemeenten en Mij. voor Gemeente-crediet	77	87	85	82
Totaal	1.086	1.224	1.262	1.286

¹⁾ Exclusief aan Staat en Indisch Gouvernement en exclusief kasgeldleningen. De Rijksfondsen omvatten Ongevallenfonds, Invaliditeits- en Ouderdomsfonds en Burgerlijk Pensioenfonds. De cijfers over 1941 werden door de Rijksverzekeringsbank, de Postcheque- en Girodienst, de Pensioenraad en het „Centraal Bureau voor de Statistiek” welwillend ter publicatie afgestaan.
²⁾ Voorlopig cijfer.

Van een verschuiving der onderhandse leningen van Rijks-

⁵⁾ Zie: Ch. Glasz: „Hypotheekbanken en woningmarkt in Nederland”, Publicatie No. 15 van het Nederlandsch Economisch Instituut.

⁶⁾ Zie artikel van W. T. F. Snee: „De positie van het onroerend goed”, in „E.-S.B.” van 26 Augustus 1942, blz. 382 e.v., en Ingezonden Stuk van E. Henny in „E.-S.B.” van 16 September 1942, blz. 413 e.v.

⁷⁾ Zie ook: „Geld- en kapitaalmarkt”, in „E.-S.B.” van 6 Mei 1942.

fondsen naar levensverzekeringmaatschappijen was geen sprake; immers ook bij de Rijksfondsen nam deze belegging toe met f 19 miljoen.

De stijging is voorts te verklaren uit een grotere vraag van de zijde der geldnemers naar deze credietvorm. Dit kan in verband worden gebracht met de omstandigheid; dat hun de weg naar openbare emissie gedurende een groot deel van 1941 versperd was door een verbod uitgevaardigd door het Departement van Financiën. Deze blokkade beoogde de Staat voorrang te verlenen bij het opnemen van gelden op de kapitaalmarkt⁸⁾. Blijkbaar had zij echter geen betrekking op het plaatsen van leningen op schuldbekentenis door provinciën en gemeenten. Dit wordt bevestigd door de aanwezigheid van f 40,2 miljoen in de loop van 1941 gesloten leningen in de portefeuilles der levensverzekeringmaatschappijen. Dit bedrag moet nieuw geld zijn, daar volgens de balans van 1940 gedurende 1941 dergelijke bedragen aan lopende leningen niet vervielen.

Volgens een mededeling van het „C.B.S.” namen provinciën en gemeenten in 1941 een bedrag van f 72,7 miljoen aan nieuw geld op. Hiervan werd f 26,2 miljoen bij Rijksinstellingen geplaatst en slechts f 1,6 miljoen door emissie. Wanneer wij het resterende bedrag ad f 44,9 miljoen stellen tegenover het bovenvermelde bedrag van f 40,2 miljoen (het relatief geringe hierin begrepen bedrag van leningen aan privaatrechtelijke lichamen verwaarlozend) blijkt, welk een belangrijke plaats de Nederlandse levensverzekeringondernemingen innemen bij de voorziening in de financiële behoeften der lagere publiekrechtelijke organen.

Effecten.

Het rendement op effecten onderging in 1941 een aanzienlijke daling, van 3,98 tot 3,57 pCt. Naast de dividendbeperking op aandelen en het somtijds niet ontvangen van rente op buitenlandse effecten, zal de oorzaak van dit verschijnsel moeten worden gezocht in het lage rendement, dat overheidsleningen afwerpen en de steeds groter plaats, die juist deze in de portefeuille innemen.

TABEL VIII.

Winst- en Verlies op effectenportefeuille (in miljoenen guldens).

	1938	1939	1940	1941
Koersverschil	- 2,6	- 42,0	+ 11,4	+ 5,5
Uitloting en verkoop	+ 0,6	- 4,1	+ 1,6	+ 2,0
Saldo	- 2,0	- 43,1	+ 13,0	+ 7,5

De koerswinsten op de effectenportefeuille kwamen boven reeds ter sprake. Het verdient vermelding, dat het gedurende 1939 geleden totale koersverlies in de laatste twee jaren tezamen nog niet voor de helft is ingehaald.

Wat betreft het koersverschil op aandelen, verdient het de aandacht, dat gedurende 1941 op de aandelenportefeuille een koersverlies van f 2,3 miljoen werd geleden, tegenover een koerswinst van f 5,9 miljoen in de loop van 1940 en koersverliezen van f 8,0 en f 0,8 miljoen in 1939 en 1938.

Deze, op een langere termijn betrekking hebbende, cijfers stellen o.i. het peil van de koersen van aandelen in een juister daglicht dan bij vergelijking met een dieptepunt als 9 Mei 1940 het geval is. Zij bewijzen de juistheid van de opmerking, welke de Vereeniging voor den Effectenhandel in haar verslag over 1941 maakte: „De stijging van het koerspeil bleef van beperkte omvang en mag geenszins worden beschouwd als een inflatiehousse”⁹⁾.

De zowel absoluut als relatief aanzienlijke aanwas van het effectenbezit gedurende 1941 werd in tabel 9 nader geanalyseerd. Van een evenredige groei van alle samenstellende componenten blijkt geen sprake te zijn; er bestaat een eenzijdige overgang op overheidsleningen, en

⁸⁾ Zie C. Goedhart: „Overheid en kapitaalmarkt in Nederland”, in „E.-S.B.” van 4 Februari 1942, blz. 63 e.v.

⁹⁾ Bron: Verslag 1941, blz. 13.

wel in hoofdzaak op staatsleningen. De aandelenportefeuille slonk met f 7,0 miljoen. Daar op het resterende aandelenbezit een koersverlies van f 2,3 miljoen werd geleden.

TABEL IX.

Effecten (in miljoenen guldens).

	1938	1939	1940	1941
Aandelen	47	44	51	44
waarvan:				
Bank- en Credietinstellingen ..	11	8	11	11
Industriële ondernemingen ..	17	17	17	15
Handels- en cultuurondern.	8	8	10	7
Scheepvaartondernemingen ..	2	2	3	3
Diversen ..	9	9	10	8
Obligaties Nederland	161	147	198	328
waarvan:				
Staatsleningen ..	69	58	95	217
Provincies en gemeenten ..	47	39	50	61
Pandbrieven ..	31	28	30	29
Bank- en Credietinstellingen ..	3	4	5	5
Industriële ondernemingen ..	3	7	7	5
Handels- en cultuurondern.	1	5	4	5
Spoor- en tramwegen ..	3	2	2	2
Diversen ..	4	4	5	4
Obligaties Buitenland	61	46	44	50
Totaal	269	237	293	422

moet voor ongeveer f 4,7 miljoen of omstreeks 10 pCt. van de balanswaarde zijn afgestoten. De betreffende aandelen behoorden vnl. tot de groepen industriële en handels- en cultuurondernemingen.

De obligatieportefeuille vermeerderde met f 122 staats- en f 11 miljoen gemeentelijke en provinciale leningen. Daar het bedrag van de koersstijging op alle obligaties f 7,8 miljoen bedroeg, moet het overgrote gedeelte van deze aanwas op rekening van aankoop worden gesteld. Geheel van vrijwillige aard was deze groei intussen niet. Zowel bij de 4 pCt. Nederlandse staatslening 1941 als bij de 3½ pCt. lening 1941 waren de levensverzekeringmaatschappijen, op straffe van deelneming in een gedwongen laag rentende lening, verplicht voor 3 pCt. van de waarde van hun bezittingen in te tekenen. Tezamen zal uit dezen hoofde voor f 90 miljoen zijn ingeschreven. De vrijwillige aankoop van staatsobligaties bedroeg derhalve bijna f 30 miljoen. Hoewel het jaar 1942 tot November geen nieuwe staatsleningen bracht, waren krachtens de onder te noemen circulaire van April 1942, de ondernemingen verplicht dit bezit op dezelfde voet uit te breiden, als zij in 1941 hadden gedaan. In de 3½ pCt. staatslening 1942 moesten de institutionele beleggers op dezelfde wijze als in 1941 deelnemen, thans voor 8 pCt. van hun vermogen. Van het totale bij het publiek te plaatsen bedrag ad f 600 miljoen kwam derhalve niet minder dan f 130 miljoen voor rekening van het levensverzekeringbedrijf.

Een onlangs in de kolommen van dit blad gepubliceerd onderzoek naar het aan de Amsterdamse beurs belegde aandelen- en obligatiekapitaal¹⁰⁾ stelt ons in staat na te gaan, welke plaats de levensverzekeringmaatschappijen innemen onder de beleggers in effecten. Was bij de hypotheek en leningen op schuldbekentenis deze plaats relatief belangrijk, bij de effecten is dit niet het geval.

Van het totale te Amsterdam genoteerde obligatiekapitaal (ad f 6,8 milliard) bezaten zij ruim 5 pCt., van het aandelenkapitaal (ad f 4,4 milliard) slechts 1 pCt. Het eerstgenoemde percentage zal echter toenemen: van de tezamen f 1 milliard grote staatsleningen 1941 bedroeg hun verplichte inschrijving alleen reeds 9 pCt., van de eveneens f 1 milliard bedragende staatslening 1942 13 pCt. van het totale leningbedrag.

Conclusies.

De beleggingen der Nederlandse levensverzekeringmaatschappijen ondergingen in 1941 een sterke uitbreiding

¹⁰⁾ Zie F. Bruins: „De verdeling van het aan de Amsterdamsche beurs belegde kapitaal over de verschillende fondscategorieën”, in „E.-S.B.” van 28 October 1942, blz. 473 e.v.

in de richting van het overheidscrediet, en een inkrimping naar de andere zijden. Staats-, gemeentelijke en provinciale obligatieleningen en leningen op schuldbekentenis tezamen stegen met een bedrag van f 152 miljoen, d.i. f 46 miljoen méér, dan het nieuwe voor belegging beschikbaar komende bedrag (de stijging der premiereserve).

Ook relatief nam het overheidscrediet een belangrijker plaats in dan voorgaande jaren; in 1941 maakte het een percentage van 46 pCt. der totale beleggingen uit, tegenover percentages van 35 pCt., 36 pCt. en 39 pCt. van 1938/1940.

Het verdient in verband met deze ontwikkeling de aandacht, dat de Verzekeringskamer, die aan de maatschappijen (practisch bindende) adviezen geeft, thans ressorteert onder den Secretaris-Generaal voor Bijzondere Economische Zaken. De boven vermelde circulaire, richtsnoeren gevend ter meerdere belegging in overheidspapier, ging volgens courantenberichten zelfs rechtstreeks van laatstgenoemde instantie uit. Dat de Overheid, zelve een der belangrijkste credietnemers zoals wij boven zagen, op deze wijze een invloed gaat uitoefenen, welke verre boven het waken tegen misstanden binnen het bedrijf uitgaat, is hiermede wel duidelijk.

Voor de levensverzekeringmaatschappijen bergt deze ontwikkelingsgang niet alleen het gevaar van lagere rentewinst in zich, maar ook van verliezen bij eventuele stijging van de rentestand. Veel zal er dus van afhangen, of het zal gelukken een sterke stijging van de rentestand na de oorlog te voorkomen.

J. C. BREZET.

OVERHEIDSMAATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED.

HANDEL EN NIJVERHEID.

Afval. Nadere regeling inzake de inlevering van vischafval. (E.V. 4/12/42, pag. 1458; Stct. No. 232).

Bezettingsschaden. Wijziging van het Besluit op de bezettingsschaden, in verband met de evacuatie. Volgens deze wijziging kan de Overheid goederen — ook roerende — in eigendom of gebruik overnemen tegen een schade-loosstelling in geld of in andere goederen. (E.V. 27/11/42, pag. 1431; V.B. No. 30).

Buitenlandsche handel. Instelling van een vervoerheffing ad 1 pCt. van het factuurbedrag door de Sierteeltcentrale, bij invoer van sierteeltproducten uit België. Afkondiging van nadere prijsvoorschriften voor den uitvoer van bloemkweekerijproducten. (E.V. 27/11/42, pag. 1432; Stct. No. 228).

Het verbod tot het doen van offerten van zgn. crisisproducten aan het buitenland geldt van 1 December jl. af niet meer voor Duitschland. Afkondiging van een algemeene dispensatie op vervoerverboden voorzover het vervoer met bestemming Duitschland, behoudens voor eenige met name genoemde goederen, betreft. (E.V. 11/12/42, pag. 1488; Stct. No. 235).

Handel. Vaststelling van bepalingen ter vergemakkelijking van de inning van kleine geldvorderingen tot een bedrag van ten hoogste f 500, — in hoofdsom. Beperkende bepalingen inzake het voorhanden hebben, verhandelen of gebruiken van grafische machines. Nadere mededeeling inzake samenstelling van kaasmerken. Besluit inzake instelling van een afleveringsplicht voor ruwe honing en bijenwas. Wijzigingen in de voorschriften betreffende den tabakshandel. Vaststelling van administratie- en prijsvoorschriften voor sigarettenfabrikanten. (E.V. 27/11/42, pag. 1431/32; Stct. Nos. 226 en 228; V.B. No. 30).

Afkondiging van een besluit inzake de regeling van het tentoonstellingswezen in Nederland. Nadere beschikkingen inzake de distributieregeling voor metalen huishoudelijke artikelen. (E.V. 4/12/42, pag. 1456 en 1458; 11/12/42, pag. 1487; Stct. No. 234; V.B. No. 31).

Nadere beperkende bepalingen inzake den handel in

droge batterijen. Instelling van een verkoopverbod voor schrijfmachines. (E.V. 11/12/42, pag. 1487 en 1488; Stct. No. 237).

Industrie. Beperkende bepalingen inzake het afleveren van rijwielonderdelen door de industrie en den handel. Goedkeuring door den Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart van de door de Bedrijfsgroep Textielindustrie vastgestelde steunregeling voor stilgelegde bedrijven in dezen bedrijfstak. (E.V. 27/11/42, pag. 1433).

Goedkeuring van de door de betrokken bedrijfsgroepen vastgestelde steunregeling voor de Electrotechnische Industrie. Wijziging in de textielbeschikkingen met betrekking tot bepaalde uit afval verkregen vezels. (E.V. 4/12 1942, pag. 1458; Stct. No. 232).

Middenstand. Afkondiging van een sperreregeling voor uurwerk-, goud- en zilverkleinbedrijven op grond van de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937. (E.V. 11/12/42, pag. 1487; Stct. No. 237).

Organisatie bedrijfsleven. Aan de Hoofdgroep Industrie is de bevoegdheid toegekend op het haar toegewezen gebied van het bedrijfsleven uit vakooppunt verordeningen te maken. (E.V. 4/12/42, pag. 1458; Stct. No. 231).

De taak van de Organisatie-Commissie voor het Bedrijfsleven is, behoudens voor wat betreft de overgangsregelingen inzake de organisatie van den handel, op 5

December jl. geëindigd. Aan de Hoofdgroep Handel en de daartoe behorende bedrijfs- en vakgroepen is de bevoegdheid verleend op het haar toegewezen gebied van het bedrijfsleven verordeningen uit vakooppunt te maken. Voorts zijn aan deze Hoofdgroep eenige bevoegdheden inzake de organisatie van den handel overgedragen. Mededeelingen inzake de organisatie van de Chemische Industrie en de Cementwaren-industrie. (E.V. 11/12/42, pag. 1487 en 1489; Stct. Nos. 236, 237 en 239).

Prijzeregelingen. Nadere prijsvoorschriften met betrekking tot de vervaardiging van en den handel in aardappelmeel, glucose en dextrine. (E.V. 27/11/42, pag. 1432).

Nadere prijsvoorschriften met betrekking tot maximumprijzen voor inlandsche huiden en vellen. (E.V. 4/12/42, pag. 1458; Stct. No. 230).

Nadere prijsvoorschriften met betrekking tot prijzen voor veenputten, prijsverhooging in den rijwielhandel, prijsverhooging voor pootaardappelen, vaststelling van nieuwe maximum-prijzen voor ruwe vellen, bepaling inzake een maximum-verkoop prijs voor vischafval. (E.V. 11/12/42, pag. 1488; Stct. Nos. 237 en 239).

Verplaatsing bedrijven. Bij verplaatsing of opheffing van een in de kustzone van Noord- en Zuid-Holland gelegen bedrijf, dient hiervan binnen 24 uur aangifte bij de desbetreffende Kamer van Koophandel te geschieden. (E.V. 11/12/42, pag. 1489; Stct. No. 238).

MAANDCIJFERS.

Maandcijfers en weekcijfers betreffende den economischen toestand van Nederland.
(Centraal Bureau voor de Statistiek)

Omschrijving maandcijfers	Eenheid	1941		1942												
		Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mrt.	Apr.	Mai	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.		
<i>Giroverkeer.</i>																
Nederlandsche Bank	f 1.000.000	3037	2015	1660	1420	2206	1886	2131	2086	2103	1902	1879	2095			
Postchèque- en Girodienst	f 1.000.000	1624	1576	1536	1341	1443	1520	1659	1606	1682	1549	1586	1748			
<i>Rentestanden.</i>																
Wisseldisconto Nederl. Bank	%	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50
Prolongatierente, A'dam ..	%	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25
Callgeldnoteeringen, ..	%	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,64	1,29	1,14	1,40	1,26	1,25	1,27	1,25	1,25	1,25
Rendement oblig. ¹⁾ ..	%	3,63	3,74	3,71	3,65	3,58	3,60	3,57	3,54	3,50	3,52	3,58	3,57	3,62	3,62	3,62
Hypotheekrente onroerende goederen	%	4,11	4,14	4,11	4,06	4,08	4,06	4,05	4,09	4,20	4,09	4,11	4,10	4,10	4,10	4,10
Hypotheekrente schepen ..	%	5,09	5,10	5,09	5,00	5,03	5,05	4,94	5,17	4,54	5,01	4,84	4,93	4,93	4,93	4,93
<i>Koersen van aandelen.</i>																
Algemeen indexcijfer	1930=100	149,9	142,8	131,6	125,5	123,1	134,6	128,3	133,4	134,1	141,4	136,0	124,1	124,1	124,1	124,1
Nijverheid	1930=100	167,9	169,8	166,4	163,1	160,5	171,4	163,4	169,3	172,3	181,5	173,9	157,7	157,7	157,7	157,7
w.o. prod. middelen industr.	1930=100	161,4	163,6	160,4	157,5	154,4	167,1	159,0	164,6	167,6	176,6	170,8	154,7	154,7	154,7	154,7
cons. goederen industr.	1930=100	176,6	177,9	174,5	170,5	168,5	176,9	169,3	175,5	178,5	187,8	178,0	161,7	161,7	161,7	161,7
<i>Spaarbanken.</i>																
Rijkspostspaarbank, inlagen	f 1.000.000	11,26	12,26	12,73	13,72	14,29	12,89	14,41	14,10	14,18	14,19	14,59	13,82	13,82	13,82	13,82
Rijkspostspaarbank, terugbetalingen	f 1.000.000	11,51	9,48	8,35	7,57	10,25	10,88	10,17	9,70	10,53	9,28	9,29	10,85	10,85	10,85	10,85
Bijzondere spaarb., inlagen	f 1.000.000	15,29	13,48	18,09	16,54	16,57	15,23	18,41	15,93	16,47	15,92	15,89	15,65	15,65	15,65	15,65
Bijzondere spaarbanken, terugbetalingen	f 1.000.000	14,56	11,93	12,07	10,04	12,44	12,44	14,45	12,54	13,56	11,93	12,49	14,36	14,36	14,36	14,36
<i>Hypotheeken. (nwe. inschrijv.)*</i>																
Totaal	f 1.000.000	30,13	77,72	24,32	40,93	39,85	45,57	46,48	35,52	42,75	26,14	30,48	32,76	32,76	32,76	32,76
w.v. op gebouwen	f 1.000.000	24,92	43,25	20,44	36,06	34,01	40,15	38,03	29,83	35,17	21,01	25,76	24,82	24,82	24,82	24,82
op landerijen	f 1.000.000	3,90	4,87	3,68	4,41	5,34	4,85	8,19	4,82	4,86	4,35	4,45	4,18	4,18	4,18	4,18
op schepen	f 1.000.000	1,31	29,60	0,19	0,46	0,50	0,57	0,26	0,87	2,72	0,78	0,27	3,76	3,76	3,76	3,76
<i>Werkloosheid, werkløozenzorg.</i>																
Geheel werkløozen	1.000	101	123	136	139	119	87	74	62	57	53	49	42	42	42	42
Tewerkgesteld	1.000	62	70	75	72	60	52	48	43	40	36	34	33	33	33	33
Geplaatsten in Duitsland ²⁾	1.000	151	150	153	157	166	173	189	207	212	215	223	223	223	223	223
„ „ Frankrijk	1.000	29	29	29	29	29	30	31	33	35	37	37	37	37	37	37

Omschrijving weekcijfers.	Eenheid	1942														
		7/12 Sept.	14/19 Sept.	21/26 Sept.	28 Sept./3 Oct.	5/10 Oct.	12/17 Oct.	19/24 Oct.	26/31 Oct.	2/7 Nov.	9/14 Nov.	16/21 Nov.	23/28 Nov.	30 Nov./5 Dec.		
<i>Nederlandsche Bank (Maandag)</i>																
Binnenlandsche wissels	f 1.000.000	228	231	246	250	334	297	247	251	321	269	276	286	308	308	308
Papier op het buitenland	f 1.000.000	1309	1320	1346	1360	1374	1379	1404	1439	1458	1482	1513	1542	1574	1574	1574
Bankbiljetten en assign. in omloop	f 1.000.000	2609	2627	2646	2680	2711	2724	2736	2764	2825	2825	2846	2870	2920	2920	2920
Beleeningen	f 1.000.000	141	143	143	143	140	140	145	143	149	142	144	141	160	160	160
Rek. Courantsaldi v. anderen	f 1.000.000	163	184	186	180	205	192	160	177	189	160	190	184	242	242	242
Diverse rekeningen	f 1.000.000	150	173	152	161	142	164	164	171	157	170	175	173	193	193	193
<i>Rentestanden.</i>																
Callgeldnoteeringen	%	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,33	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25
Rendement oblig. (Woensd.)	%	3,57	3,59	3,58	3,58	3,56	3,55	3,55	3,59	3,66	3,64	3,57	3,62	3,62	3,62	3,62

§ = voorloopig cijfer. ¹⁾ Volgens opgave van De Ned. Bank. ²⁾ Hieronder niet begrepen enkele hypotheeken, waarvan de geldschleuter niet bekend is. ³⁾ Na aftrek van teruggekeerden.

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Aardappelen. Bepalingen inzake de mogelijkheid van aflevering van pootaardappelen voor andere dan pootdoel-einden. Het vervoer van aardappelen door de uiteindelijke verbruikers, is thans vrij tot een maximum van 10 kg (vroeger 7 kg). (E.V. 27/11/42, pag. 1431; Stct. No. 226).

Sierteelt. Het teeltprocentage voor boomkwekerijpro-ducten is vastgesteld op 100 pCt. van de op 31 December 1941 toegestane oppervlakte. Nadere beperkende bepalingen inzake de teelt van gladiolen. (E.V. 4/12/42, pag. 1458; Stct. No. 233).

Stroo. Beperkende bepalingen inzake den handel in en het verwerken van stroo en strooproducten. (E.V. 11/12/42, pag. 1487; Voedselvoorzieningsblad No. 43, d.d. 5/12/42).

Tuinbouw. Regeling inzake den teelt van groenten en/of vroege aardappelen door telers van fruit, bloembollen, bloemisterij- en boomkwekerijgewassen. Bepalingen inzake verplichte inlevering bij de Akkerbouwcentrale van een zekere hoeveelheid witlofwortelen door trekkers van witlof. (E.V. 27/11/42, pag. 1433; Stct. No. 224).

Vee. Nadere bepalingen inzake het aanhouden van vee met betrekking tot najaarskalven. (E.V. 27/11/42, pag. 1433).

Visscherij. Instelling van een verplichting voor visscherij-reeders, van 5 October jl. af, een door de Visscherij-Cen-trale vast te stellen percentage — tot een maximum van 10 pCt. van de bruto-besomming van hun vaartuigen — bij te dragen tot dekking van de kosten van het toezicht op de zeevisscherij. (E.V. 4/12/42, pag. 1459; Stct. No. 232).

Voedselvoorziening. Gedurende het tijdvak 23 November tot 5 December wordt een inventarisatie gehouden van den veestapel, de wintergewassen en de ingekulde producten. (E.V. 27/11/42, pag. 1431; Stct. No. 229).

Afkondiging van een verzetregeling voor georganiseer-den bij de bedrijfsorganisaties voor de voedselvoorziening. (E.V. 4/12/42, pag. 1456; Stct. No. 232).

Zaai- en peulvruchten. Mededeeling inzake verstreking van vervoerbewijzen voor het vervoer van voor den uitzaai bestemde zaden en peulvruchten. (E.V. 11/12/42, pag. 1489; Stct. No. 236).

VERKEER.

Spoorweg- en binnenscheepvaartverkeer. Nadere bepa-lingen in verband met de verordeningen ter bespoediging van het in- en uitladen bij het spoorweg- en binnenscheep-vaartvervoer. (E.V. 21/12/42, pag. 1432; Stct. No. 277).

STATISTIEKEN.

OFFICIEELE WISSELKOERSEN NEDERLANDSCHE BANK.
Valuta's (schriftelijk en t.t.)

	N.-York	Brussel	Zürich	Stockh.	Helsinki
8 Dec. 1942	—	30.14	43.67	44.85½	—
9 „ 1942	—	30.14	43.67	44.85½	—
10 „ 1942	—	30.14	43.67	44.85½	—
11 „ 1942	—	30.14	43.67	44.85½	—
12 „ 1942	—	30.14	43.67	44.85½	—
14 „ 1942	—	30.14	43.67	44.85½	—
Laagste d.w.	—	30.11	43.63	44.81	—
Hoogste d.w.	—	30.17	43.71	44.90	—
Muntpariteit	1.469	24.906	48.003	66.671	6.266

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Gouden munt en muntmater.	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. dekkings-saldos	Dek-kings-perc.
14 Dec. '42	902.587	2.938.161	141.284	1.395.585	29
7 „ '42	902.808	2.911.558	145.065	1.370.011	30
30 Nov. '42	910.164	2.920.172	242.461	1.324.653	29
6 Mei '40	1.160.282	1.158.613	255.183	607.042	83

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-prom. rechtstr.	Belee-ningen	Papier op het buitenl.	Div. reken. (act.)
14 Dec. '42	184.108	125.000	173.034	1.629.527	187.244
7 „ '42	159.310	94.000	199.008	1.615.133	164.138
30 Nov. '42	308.410	301.000	159.856	1.574.440	193.410
6 Mei '40	9.853	—	217.726	750	150.648

Verkorte balans op 14 December 1942.

Activa.		
Binnenl. wissels, (Hfdbank. f 173.700.000	Bijbank „ 7.500.000	
promessen, enz. (Agentsch. „ 2.908.900		184.108.900
Papier op het buitenland .. f 1.629.526.858		
Af: Verkocht maar voor de bank nog niet afgelopen		—
		1.629.526.858
Beleeningen incl. voorschotten in (Hfdbank. f 149.502.789 1)	Bijbank „ 7.008.117	
rekening-courant (Agentsch. „ 16.522.745	op onderpand	
	f 173.033.651	
Op effecten, enz. f 172.864.773 1)		
Op goederen en ceelen .. „ 168.878		173.033.651 1)
Voorschotten aan het Rijk .. „ 1.905.797		
Munt en muntmateriaal:		
Gouden munt en gouden muntmateriaal .. f 902.587.259		
Zilveren munt, enz. „ 4.846.001		907.433.260
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfond's .. „ 60.699.529		
Gebouwen en meubelen der Bank .. „ 4.000.000		
Diverse rekeningen .. „ 187.243.681		
		f 3.147.951.676
Passiva.		
Kapitaal f 20.000.000		
Reservefond's „ 8.050.923		
Bijzondere reserves „ 19.564.874		
Pensioenfond's „ 13.205.008		
Bankbiljetten in omloop „ 2.938.161.010		
Bankassigatiën in omloop „ 35.801		
Rek.-Courant { Van het Rijk f —	Van anderen „ 141.248.171	141.248.172
saldo's		7.685.888
Diverse rekeningen „ 7.685.888		
		f 3.147.951.676
Beschikbaar' dekkingsaldo f 1.395.585.346		
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de bank gerechtigd is „ 3.488.963.360		
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de bank onder-gebracht „ 125.000.000		
1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) „ 52.706.500		

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	30 Nov. 1942	7 Dec. 1942
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	f —	f —
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten „ 189.607,61		141.147,06
Voorschotten op ultimo Oct. 1942 aan de gemeenten verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem.fond'sbel., alsmede op de belastingen en op de vermogensbelasting „ 15.258.197,51		15.258.197,51
Voorschotten aan Ned.-Indië 1)	255.154.668,10	257.022.598,85
Idem voor Suriname 1) „ 8.060.181,65		8.060.151,65
Idem aan Curaçao 1) „ 260.227,66		260.227,66
Kasvord. wegens creditver-strekking a. h. buitenland	18.502.948,23	18.502.948,23
Daggeldleeningen tegen onder-pand „ —		—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen „ 126.568.472,27		146.869.886,79
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfond's 1) „ —		—
Vordering op andere Staats-bedr. en instellingen 1) „ 94.314.243,28		94.684.043,28
Verplichtingen		
Voorschot door de Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt f 15.000.000,—		f 15.000.000,—
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt „ 2.449.822,93		1.368.340,66
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten „ —		—
Schatkistbiljetten in omloop „ 110.096.000,—		110.096.000,—
Schatkistpromessen in omloop „ 2789.500.000,— 1)		2455.200.000,— 1)
Daggeldleeningen „ 205.300.000,—		—
Zilverbons in omloop „ 132.618.292,50		133.444.030,50
Schuld op ultimo October 1942 aan de gemeenten weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers.bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsb. alm. op. op die bel. en op de vermogensbelasting „ —		—
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfond's 1) „ 585.294,32		13.133.758,26
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. 1) „ 316.038.865,15		327.688.947,46
Id. aan andere Staatsbedrij-ven 1) „ 16.690.222,33		16.690.222,33
Id. aan div. instellingen 1) „ 479.170.155,04		82.652.905,04

1) In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist. 1) Rechtstreeks bij De Nederl. Bank geplaatst f 301.000.000,—. 1) Idem f 94.000.000,—.

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1941 het Jaarregister 1941, laatste bladzijde)

	Blz.		Blz.		Blz.
Aardappelen	33, 47, 248, 314, 335, 354, 364, 394, 414, 424, 577	Keramische Industrie	58, 194	Turf	59, 335, 467
Aardoljeprodukten	102, 345, 414	Klaver	354	Tweelandenorganisaties	59
Accijns	33, 185, 195, 354, 364	Klomp	272	Ulen	33
Advertenties	345	Kunstmest	59, 215, 335	Varkens	59, 227, 315
Alval	165, 445, 575	Kweekerij	59, 354	Vee 67, 165, 185, 195, 205, 227, 248, 272, 315, 355, 375, 414, 425, 491, 506, 577	
Arbeldszaken	113, 189, 215, 227, 248, 272, 305, 325, 345, 354, 364, 374, 414, 445, 467, 506, 520	Landbouw	33, 47, 59, 67, 75, 85, 93, 102, 165, 195, 205, 215, 227, 248, 305, 364, 375, 385, 394/95, 425, 446, 468, 491, 506, 520	Veenproducten	113
Bakkerij	335, 345	Landstand, Nederlandsche	33, 102, 272	Veevoeder	47, 102, 238, 445
Bank- en Credietwezen	33, 195	Leeningfonds 1940	102	Vennootschappen	325, 363
Bankwet 1937	195	Loonbelasting	335	Vennootschapsbelasting	227, 305, 335, 395
Bedrijfsorganisatie Vee en Vleesch	59, 305, 315	Lucerne	354	Verf en -grondstoffen	102, 165, 468
Bedrijfsvorm	59	Machines	215	Verkoopverbod	227, 305
Belastingen	33, 59, 227, 248, 305, 355	Meel en -producten	101, 195, 479, 491	Vermogensbelasting	576
Bindtouw	33, 215	Meel en -producten	33, 205	Verpaaitsing bedrijven	576
Binnscheepvaart	59, 156, 238, 248, 446, 468, 577	Merkengeld	113	Vervoerswezen	59, 102, 165, 248, 375, 492, 577
Bloembollen	468, 577	Merkengeld	113	Verzekering	414, 445, 506
Bloemkweekerij	155, 506, 577	Metalen	47, 58, 75, 155, 184, 195, 227, 238, 394, 414, 467	Vestigingselschen	202
Boschbouw	185	Middelstand	195, 215, 272, 576	Veelstoffen	115
Bouwnijverheid	47, 58, 113, 325	Mijnbouw	305	Vijscherij	33, 59, 102, 123, 215, 305, 325, 385, 425, 479, 548, 577
Buitenlandsche Handel	47, 59, 75, 101, 113, 155, 204, 215, 227, 238, 272, 314, 325, 345, 374, 384, 414, 445, 467, 478, 491, 575	Molens	445	Vlas	59, 75, 227, 248
Chemische Industrie	58, 184, 248	Motorbrandstof	58, 165, 215, 305, 325	Vleesch	59, 165, 185, 205, 315, 355, 468
Commissarissenbelasting	415	Nationale Plan	101, 345, 479	Voederbieten	215
Devlezenverkeer	33, 59, 167, 335, 355	Nederlandsche Coöperatieve Raad	194	Voedselvoorziing	33, 47, 59, 75, 123, 155, 175, 205, 227, 355, 364, 375, 415, 425, 446, 491, 520, 548, 577
Diamant	113	Nicotine	102	Vruchtboomen	355
Distributie	354, 520	Oliën en vetten	102, 195, 215, 305, 468	Vrijandelijk vermogen	215
Dividendbeperking	59, 335	Omzetbelasting	59, 102, 227, 315, 335, 364, 425, 492	Waardevermeerderingsbelasting	385
Drankwet	58	Ondernemingsbelasting	227, 364	Warenwet	305
Drukwerk	345	Oorlogsschade	123, 184, 195, 575	Wol	205, 506
Economische Rechtspraak	194, 445, 467, 478	Oost-Compagnie, Nederlandsche	314	Wolbelasting	33
Effecten	468, 492	Organisatie Bedrijfsleven	47, 102, 113, 123, 165, 195, 204, 215, 227, 238, 248, 305, 314, 325, 335, 345, 354, 363, 375, 467, 478, 491, 506, 576	Zaden	47, 59, 102, 123, 156, 195, 205, 335, 375
Eieren	248, 354	Paarden	67, 102, 123, 165, 335, 354	Zuivervruchten	195
Electriciteit	334	Papier	58, 102, 195, 204, 215, 335	Zuivel	227, 335, 355, 364, 385, 395, 415, 446
Electrotechnische Industrie	58	Pelsterij	58		
Evacuatie	548, 576	Pensionbedrijven	58, 248		
Fruut	59, 315, 345, 445, 479	Pensioenvruchten	205, 577		
Garnalen	123	Pluimveehouderij	165, 248, 354, 468, 491		
Gas	334	Postverkeer	59		
Gasgeneratoren	325, 548	Prijisregeling	47, 58, 75, 101, 113, 123, 155, 165, 184, 195, 204, 215, 227, 238, 248, 305, 314, 325, 335, 345, 363, 384, 394, 414, 424, 445, 467, 478, 491, 506, 576	Radio	47
Gevogelte	47	Rantsoeneering	227	Rantsoeneering	227
Goederen voor Duitsche Weermacht	345	Registratierechten	59	Registratierechten	59
Gort	335	Restaurants	75	Restaurants	75
Grafische Industrie	58, 75, 194	Rijwiel	47, 123	Rijwiel	47, 123
Granen	205, 479, 506	Rubber	113, 123, 305, 467	Rubber	113, 123, 305, 467
Gras	354	Ruwvoedergewassen	355	Ruwvoedergewassen	355
Graaland	33, 67, 85, 155, 205	Slachtvee	33, 59, 67, 248, 272	Slachtvee	33, 59, 67, 248, 272
Griend en riet	467	Smeerolie	102	Smeerolie	102
Groenten	33, 155, 315, 335, 345, 479	Spaar- en betaalzegelkasbedrijf	102, 227, 355	Spaar- en betaalzegelkasbedrijf	102, 227, 355
Handel	204, 215, 227, 238, 248, 314, 325, 345, 354, 363, 374, 384, 394, 414, 424, 445, 467, 478, 491, 506, 548, 575	Spartijden Kleinbedrijf	75, 123	Spartijden Kleinbedrijf	75, 123
Heffingen	354, 506	Statistisch onderzoek	506	Statistisch onderzoek	506
Hennep	205, 479	Stroo	491, 577	Stroo	491, 577
Hool	335, 354	Sulkerbieten	205	Sulkerbieten	205
Hout	248, 272, 335, 345, 354, 445	Surrogaten	155	Surrogaten	155
Industrie	238, 248, 345, 354, 363, 375, 384, 394, 424, 445, 467, 478, 506, 548, 576	Tabak	47, 58, 113, 195, 355	Tabak	47, 58, 113, 195, 355
Inlichtingen verstrekken	468	Tankgas	205	Tankgas	205
Kaas	75, 227, 315	Textiel	102, 325, 364	Textiel	102, 325, 364
Kamers van Koophandel	47, 184	Tuinbouw	33, 59, 102, 205, 227, 364, 395, 414, 425, 468, 506, 577	Tuinbouw	33, 59, 102, 205, 227, 364, 395, 414, 425, 468, 506, 577
Kantoor machines	156				
Kapok	101, 165				

Publicaties van het Nederlandsch Economisch Instituut:

25. Dr. L. R. W. SOUTENDIJK
Methoden tot het vaststellen van den omvang der besparingen (f 2,60)*
26. J. VAN DER WIJK
Inkomens- en Vermogensverdeeling (f 2,60)*
27. Dr. T. KOOPMANS
Tanker freight rates and tankship building (f 3,15* geb., f 2,10* ingen.)
28. Overzicht van de ontwikkeling der handelsspolitiek van het Koninkrijk der Nederlanden van 1923 tot en met 1938, samengesteld door een groep medewerkers van het N.E.I., onder leiding van Prof. Mr. P. Liefstink (f 2,10)*
29. Dr. A. WINSEMIUS
Economische aspecten der internationale migratie (f 2,10)*
30. Dr. H. M. H. A. VAN DER VALK
Egalisatiefondsen en monetaire politiek in Engeland, Nederland en de Vereenigde Staten (derde gewijzigde druk) (f 2,10)*
31. M. J. SCHUT
Tinrestrictie en tinprijs (f 1,55)*
32. Dr. J. R. A. BUNING
De beleggingen der bijzondere spaarbanken in Nederland (f 3,65)*

Uitgave: De Erven F. Bohn N.V. Haarlem

Verkrijgbaar in den boekhandel